

KUVILLA ELÄMÄÄN

Johanna Flinkman, Milla Luopakka ja Matilda Moilanen

KUVILLA ELÄMÄÄN

VISUAALINEN VIRIKEMATERIAALI RIPPIKOULUN OPETUSTUOKIOIHIN

Johanna Flinkman, Milla Luopakka ja Matilda Moilanen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Johanna Flinkman, Milla Luopakka & Matilda Moilanen. Kuvilla elämään – Visuaalinen virikemateriaali rippikoulun opetustuokioihin. Syksy 2014, 79 s., 5 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda monikäyttöistä rippikoulun opetusmateriaalia, joka lisää oppimisen mielekkyyttä ja tehostaa rippikoulun vaikuttavuutta. Opinnäytetyön tuotteena syntyi Kuvilla elämään -virikemateriaali. Materiaali koostuu kolmesta videosta ja 151 valokuvasta sekä keskustelukysymyksistä ja toiminnallisista harjoitteista. Kuvamateriaalia on jokaiseen rippikouluopetuksen aiheeseen liittyen, minkä lisäksi materiaalissa on myös vaihtoehtoisia valokuvia. Työelämän yhteistyötahona toimi Helsingin Tuomiokirkkoseurakunta.

Materiaalilla haluttiin tukea rippikoululaisten oppimista sekä tarjota rippikoulujen ohjaajille uutta opetusmateriaalia. Valokuvien ja videoiden tueksi laadittiin apukysymyksiä, joiden avulla kuvien pohjalta voi synnyttää keskustelua. Materiaali koottiin oppimiseen, rippikouluun ja kuvien tulkitsemiseen liittyvän teorian pohjalta. Materiaali suunniteltiin toimivaksi vuorovaikutuksellista oppimista viritävänä, muistia ja keskittymistä tukevana sekä pohdintaa ja mielenkiintoa herättävänä välineenä rippikouluopetuksessa.

Materiaalin osien käyttöä opetustilanteissa kokeiltiin, ja käyttökokemusten perusteella kuvat keskustelukysymyksineen piristivät opetusta. Materiaali auttoi keskittymään, hahmottamaan ja sisäistämään opetusten aiheita syvällisesti. Valokuvat herättivät keskustelua, ja nuoret saivat pohtia opetusten aiheita henkilökohtaisella tasolla sekä yhteisessä keskustelussa. Materiaali toi opeteltavan asian ihmiselämän kautta ymmärrettäväksi.

Materiaalipakettia voi hyödyntää rippikoulutyön lisäksi myös nuorisotyössä esimerkiksi nuortenilloissa, isoskoulutuksessa, ja hartauksissa. Materiaalipakettia voi vielä työstää jatkossa kuvien ja niihin liittyvien kysymysten vaikuttavuutta arvioimalla. Kuvia ja keskustelukysymyksiä voi korvata uusilla, paremmin tarkoitustaan palvelevilla, tai materiaalin kuvien määrää voi kasvattaa vaihtoehtojen lisäämiseksi. Visuaalisen materiaalin ja siihen liittyvän keskustelun käyttöä opetuksessa, sekä niiden vaikutuksia opetukseen ja rippikoulun vaikuttavuuteen voidaan tutkia.

Asiasanat: dialogisuus, nuoruus, oppiminen, oppimistyyli, oppimisvaikeudet, pedagogisuus, rippikoulu, rippikoulutyö, sosiaalinen konstruktivismi, valokuva, virikemateriaali, visuaalisuus, vuorovaikutus

ABSTRACT

Flinkman, Johanna and Luopakka, Milla and Moilanen, Matilda. A visual material for confirmation class. 79 p, 5 appendices. Language: Finnish. Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The end-result of the thesis is a package of visual material that can be used during lessons at the confirmation class of the Finnish Evangelical Lutheran Church. The project was done in co-operation with Helsingin Tuomiokirkkoseurakunta congregation. The material consists of three short films and 151 photographs. It also includes material, such as questions and functional learning activities that help in creating conversation based on the visual material.

The thesis is based on the theory of learning, Christian education on the confirmation classes and interpretation of photographs. The aim of the thesis was to create multifunctional teaching material that increases the meaningfulness of learning and enhances the effectiveness of confirmation class. The purpose of the material was to support the learning of all youngsters and also to provide new teaching material for the leaders of the confirmation classes. The material was designed to activate interactive learning, support focusing and memorizing and get the youth on the confirmation class interested in the subject of the lesson.

The material has been tested few times and feedback has been collected. According to the feedback the material has helped the youngsters to concentrate on the lessons and profoundly understand the subject.

Besides the confirmation classes the material can be utilized in church's youth work for example as a devotion material. In the future the material can be developed by evaluating the effectiveness of photographs and conversational questions. Some of the photographs can be replaced with new photographs more suitable to the subject or the amount of material can be increased to provide more options for the user.

Key words: church youth work, confirmation class, dialogue, difficulties in learning, interaction, learning, learning styles, youth, photograph, social constructionism, teaching material, visual learning

SISÄLTÖ

1 KUVISTA KESKUSTELUUN.....	7
2 AJATTELUN EDELLYTYKSET NUORUUDEN KEHITYSVAIHEESSA	9
3 OPPIMINEN.....	11
3.1 Konstruktivistinen oppimisteoria	11
3.2 Aistikanavat oppimisen väylänä	12
3.2.1 Aistikanavien huomioiminen opetuksessa	13
3.2.2 Visuaalinen oppiminen.....	13
3.3 Oppimis- ja keskittymisvaikeudet	14
3.3.1 Ylivilkkaus ja keskittymisen vaikeus.....	15
3.3.2 Lukihäiriö	15
3.3.3 Käyttäytymishäiriöt opetustilanteessa	17
3.4 Keskustelu opetuksessa.....	18
4 RIPPIKOULU	20
4.1 Rippikoulun ydinsisältö rippikoulusuunnitelmassa.....	20
4.2 Rippikouluopetus ja oppiminen.....	22
4.2.1 Oppimisprosessit rippikoulussa	23
4.2.2 Keskusteleva ote rippikouluopetuksessa	25
4.3 Oppimisvaikeudet rippikoulussa	26
5 KUVIEN TULKITSEMINEN	28
5.1 Kuvista välittyvät viestit ja niiden tulkinnat	28
5.2 Valokuvien elementit	30
6 VISUAALISEN MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN OPETUKSESSA.....	32
6.1 Projekttiivinen kuvien käyttö	32
6.1.1 Kuvat keskustelun virittäjinä.....	33
6.1.2 Kuvat henkilökohtaisten aiheiden käsittelyssä	34
6.2 Kuva keskittymisen apuna.....	35
6.3 Muita tapoja käyttää visuaalista materiaalia	35
6.4 Kuvat ja muisti	36
7 TEORIA JA TAVOITTEET MATERIAALIN POHJANA.....	38
7.1 Kuvilla Elämään rippikoulun vaikuttavuuden lisääjänä	38
7.2 Kuvilla elämään -materiaalin monikäyttöisyys oppimisen ja opetuksen tukena.....	40

7.2.1	Materiaali keskittymisen apuna ja tukena oppimisvaikeuksissa	41
7.2.2	Materiaali muistin apuna	43
7.2.3	Materiaali rippikouluopetuksen suunnittelun tukena	44
7.3	Kuvilla lähelle nuoren elämää	44
8	KUVILLA ELÄMÄÄN – Materiaalin synty ja opinnäytetyöprosessin kuvaus...	47
8.1	Yhteistyötaho ja työn tarve	47
8.2	Materiaalin suunnittelu	49
8.3	Materiaalin tuottamista edeltävä taustatyö	50
8.4	Materiaalipaketin tuotantoprosessi	52
8.4.1	Videoiden työstäminen	53
8.4.2	Keskustelukysymykset	55
8.4.3	Materiaalin testaaminen	56
8.4.4	Materiaalin tallennusformaatti	57
8.5	Arviointi ja johtopäätökset materiaalin käytettävyydestä	59
8.5.1	Materiaalin arviointi	59
8.5.2	Kehittämisaatuksia materiaalin pohjalta	62
9	POHDINTA	64
9.1	Tavoitteiden toteutuminen	64
9.2	Työnjako ja opinnäytetyöprosessin haasteet	67
9.3	Opinnäytetyöprosessi ammatillisuuden vahvistajana	67
	LÄHTEET	69
	LIITE 1 ESIMERKKI: AIHEENA ELÄMÄNVALINNAT	72
	LIITE 2 ESIMERKKI: AIHEENA JEESUS	73
	LIITE 3 ESIMERKKI: AIHEENA USKO	74
	LIITE 4 MATERIAALIN TESTAUKSEN PALAUTEKAAVAKKEET	75
	LIITE 5 AVUSTAJASOPIMUS	79

1 KUVISTA KESKUSTELUUN

Kuvilla Elämään – Visuaalinen virikemateriaali rippikoulun opetustuokioihin on produktiomuotoinen opinnäytetyö, jonka tuotteena syntynyt materiaalipaketti on suunniteltu rippikoulun opetustuokioiden tueksi. Materiaali koostuu yhteensä 151 valokuvasta, kolmesta videosta sekä keskustelua ohjaavista kysymyksistä. Yhteistyötahonamme opinnäytetyössä toimi Helsingin Tuomiokirkkoseurakunta. Materiaalin videoista kahdessa esitellään Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan rippikoulu- ja nuorisotyötä, joten niitä yhteistyötahomme voi hyödyntää myös markkinointitarkoituksiin.

Tuottamamme visuaalinen virikemateriaali on tarkoitettu käytettäväksi virittämään keskustelua käsiteltävästä aiheesta rippikouluopetuksessa. Uskomme keskustelun tehokkuuteen mielenkiinnon ylläpitäjänä ja asioiden sisäistämisen edistäjänä. Materiaali on kuitenkin monikäyttöinen, sillä se toimii paitsi keskustelun herättäjänä, myös keskittymisen apuna rippikoululaisille. Lisäksi materiaalia voi käyttää opetuksessa esimerkiksi taustakuvina.

Opinnäytetyö sai kimmokkeen erään nuorisotyönohjaajan kertomuksesta. Nuorisotyönohjaaja kertoi, että hänen rippikoululeirillään oli ollut nuori, jonka oli hyvin vaikea keskittyä opetukseen. Nuoren vanhemmat olivat toivoneet, että opetuksen aikana voisi näyttää vaikkapa jotakin aiheeseen liittyvää kuvaa, jonka katsomiseen nuori voisi keskittyä. Kuvan katsominen opetuksen aikana auttaisi vanhempien mukaan nuorta keskittymään opetuksen sisältöön.

Pohjaamme opinnäytetyömme teorian siihen, että visuaalinen virikemateriaali yhdistettynä keskusteluun opetuksen välineenä voi auttaa rippikoululaisia keskittymään opetukseen ja muistamaan sen sisältöjä. Koska produktiomme tuote on opetusmateriaali, katsoimme aiheelliseksi tarkastella hieman oppimista, siihen liittyviä teorioita ja oppimistyyylejä. Käsittelemme aistikanavia oppimisen välineenä painottaen materiaalimme kannalta olennaisimpaan eli visuaaliseen oppimiseen. Tarkastelemme myös oppimis- ja keskittymisvaikeuksia ja niistä

aiheutuvia käytöshäiriöitä, sillä toivomme materiaalimme voivan auttaa myös näistä ongelmista kärsiviä rippikoululaisia keskittymään rippikouluopetukseen. Käsittelemme myös keskustelua opetuksen välineenä. Kohderyhmämme ovat rippikouluikäiset nuoret, joten käymme pääpiirteittäin läpi ajattelun edellytyksiä nuoruuden kehitysvaiheessa. Opinnäytetyömme kokonaisuuden kannalta olennaista teoriapohjaa olemme koonneet myös aiheista rippikoulu ja rippikouluopetus, kuvien käyttö opetuksessa ja kuvan tulkinta.

2 AJATTELUN EDELLYTYKSET NUORUUDEN KEHITYSVAIHEESSA

Teollistuneissa kulttuureissa nuoruus ja etenkin ikävaihe rippikouluikäisestä 14–15-vuotiaasta 20-vuotiaaksi nuoreksi aikuiseksi on ajanjakso, jonka aikana nuoren elämässä ja nuoressa itsessään tapahtuu suuria muutoksia monella tasolla. Tähän kasvuvaiheeseen liittyvät paitsi fyysiset muutokset, myös henkinen aikuistuminen. Nuori etsii itseään ja roolejaan ja nuoren identiteetti kehittyy. Rippikouluikäinen, eli 14–15-vuotias nuori on kehityksessään lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Nuoren elämässä asioita tapahtuu tuolloin nopeastikin. Kehitystapahtumat ja muutokset kehossa, asenteissa ja maailmankatsomuksessa seuraavat toisiaan. Yksilölliset erot kehityksessä ja sen tahdissa voivat toki olla suuriakin, mutta pääsääntöisesti rippikouluikäinen nuori elää voimakasta muutoksen aikaa. Muutoksen aikana nuori pyrkii yksilöllisyyteen ja kyseenalaistaa helposti ympärillään olevia rakenteita ja vastakkaisuuksia. (Niemelä 2007, 26–28.)

Valtaosa rippikouluikäisistä nuorista on maailmankatsomuksensa kehityksen kannalta vaiheessa, jossa heidän uskonnollinen ja maailmankatsomuksellinen ajattelunsa alkaa eriytyä lapsuuden kritiikittömästä ympäristön tarjoamien mallien vastaanottamisesta sekä uskonnollisten asioiden kirjaimellisesta omaksumisesta. Tässä sovinnaisen maailmankatsomuksen vaiheessa nuori ajattelee maailmankatsomuksellisia ja hengellisiä asioita aiempaa itsenäisemmin, eikä hänen ajattelunsa ole sidottua uskonnollisiin kertomuksiin. Nuori kykenee pohtimaan hengellisiä kysymyksiä abstraktisti käsitteiden kautta ja tekemään johtopäätöksiä, joita hän myös perustelee itselleen ja muille. Tämä vaatii kuitenkin abstraktin ja loogisen ajattelun kehittymistä. Nuoren maailmankatsomusta leimaa myös vielä osittain vanhemmilta tai muilta auktoriteeteilta, kuten kirkon työntekijöiltä, opittu maailmankatsomuksen malli. Nuoren maailmankatsomus saattaa siis herkästi kehittyä hyvinkin jyrkäksi nuoren auktoriteeteikseen kokemien henkilöiden yksittäisten näkemysten perusteella. Toisaalta nuori saattaa myös hylätä maailmankatsomuksellisen pohdintansa kokonaan. (Niemelä 2007, 29.)

Nuori on myös minäkuvansa kehityksen kannalta vaiheessa, jossa hän kykenee ajattelemaan asioita uudella, yleisemmällä tasolla. Lapsi kuvailee itseään konkreettisten asioiden, kuten ulkoisten piirteiden tai taitojensa kautta. Nuori sen sijaan kykenee kuvailemaan itseään syvällisemmin ja pohtimaan omaa ja toisten ihmisten luonnetta sekä henkisiä ja hengellisiä ominaisuuksia. Tässä on nähtävissä ajattelun kehitystä, jonka kautta nuoren on mahdollista kokea olevansa aktiivinen toimija. Nuori ymmärtää, että hänen omalla toiminnallaan on merkitystä siihen, minkälaisessa roolissa hän näyttäytyy itselleen ja muille. Ajattelun kehityksen myötä nuori osaa lähestyä myös maailmankatsomuksellisia ja ideologisia aiheita. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 147.) Ajattelun kehittyessä nuoren moraalikin kehittyy, ja hän omaksuu moraalisia käsityksiä osaksi omaa, rakentuvaa arvomaailmaansa (Pruuki 2010, 52).

Nuoruus on tunneherkkyyden kannalta erityistä aikaa. Nuori on todella haavoittuvainen ja kaipaa valtavasti onnistumisen kokemuksia. Huonot kokemukset ja epäonnistumiset saattavat laskea nuoren itsetuntoa, ja nuori pyrkiikin salaamaan heikkoutensa. Nuori käyttää energiansa oman persoonansa ja heikkouksiensa piilotteluun sen sijaan, että hyödyntäisi sen motivoitumiseen ja sitä kautta onnistumisiin. Aikuisen avulla nuori voi pohtia erilaisia, yksilöllisiä ratkaisuja ja toimintatapoja itsetunnon kohottamiseksi ja motivoitumiseksi. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 21.)

3 OPPIMINEN

Oppiminen on moniulotteinen prosessi. Sitä voidaan tarkastella erilaisten oppimisteorioiden kautta, joskaan mikään niistä ei kykene täysin selittämään oppimisen lukuisia puolia. Oppimisen tapahtumista on tutkittu esimerkiksi käyttäytymisen ja ehdollistumisen näkökulmasta, mallin ja esimerkin kautta tapahtuvana sekä kokemukseen perustuvana ilmiönä. Käänteentekevä suuntaus oppimisen tutkimuksessa on ollut kognitiivinen oppimisteoria, jonka perusajatus on nähdä yksilö aktiivisena tiedonkäsittelijänä. (Pruuki 2008, 9, 12–14, 16.)

Kognitiivisen suuntauksen pohjalta on syntynyt monia uudempia oppimisteorioita, joista merkittävin on konstruktivistinen oppimisteoria. (Pruuki 2008, 16.) Tässä luvussa esitellään konstruktivistista oppimisteoriaa, aistikanavia, joista erityisesti visuaalisuutta, sekä erilaisia oppimisvaikeuksia. Pääpaino luvuissa on visuaalisessa oppimisessa, sekä lukihäiriössä, sillä ne liittyvät vahviten opinnäytetyöhön.

3.1 Konstruktivistinen oppimisteoria

Konstruktivistinen oppimisteoria perustuu näkemykselle oppimisesta jatkuvana prosessina. Ihminen itse jatkuvasti rakentaa ja kasvattaa tietämystään sekä muokkaa ajatteluaan ja toimintatapojaan. Oppija on oppimisprosessin aktiivinen osapuoli, joka jatkuvasti havainnoi, tulkitsee, pohtii ja vertailee. Havaintojensa perusteella ihminen kerryttää tietovarantojaan ja muotoilee keräämänsä tiedon itselleen ymmärrettäväksi. Opettajan rooli konstruktivistisessä näkemyksessä on olla tarjoamassa erilaisia näkökulmia, joita sisäistämällä aktiivinen oppija voi suorittaa tiedonmuodostustaan. Konstruktivistinen oppimisteoria voidaan jakaa vielä kahteen suuntaukseen, yksilökonstruktivismiin ja sosiaaliseen konstruktivismiin. (Kauppila 2007, 35–40; Pruuki 2008, 16–17.)

Yksilökonstruktivismi korostaa yksilöä itseään tiedon rakentajana, joskaan tiedon rakentamista ei pääse syntymään ilman sosiaalista kanssakäymistä. Sosiaalinen vuorovaikutus aktivoi yksilön oppimisprosesseja. Oppiminen kuitenkin käynnistyy yksilön itsensä havaitsemista ristiriidoista: oppiminen on tiedollisten rakenteiden muutos, joka voi syntyä, kun yksilö pyrkii ymmärtämään oman käsityksensä kanssa ristiriidassa olevaa käsitystä. Sosiaalinen konstruktivismi sen sijaan painottaa sosiaalista vuorovaikutusta ja sisäistämistä. Ihmiselle uudet asiat liittyvät ensin vain sosiaaliseen vuorovaikutukseen, mutta sisäistämällä asiat tulevat osaksi yksilön omaa ajattelua. Sosiaalisessa konstruktivismissa tunnetaan myös näkemys siitä, että oppiminen on tehokkainta, kun se tapahtuu aidossa tilanteessa. Luokkahuoneolosuhteissa aitoa tilannetta voidaan jäljitellä esimerkkien kautta. (Pruuki 2008, 16–20.)

3.2 Aistikanavat oppimisen väylänä

On olemassa erilaisia tapoja omaksua tietoa eli oppia. Näitä tapoja kutsutaan oppimistyyleiksi. Yksi lähtökohta ihmisten oppimistyylien tarkasteluun ovat aistit. Eri ihmiset käyttävät eri aistejaan pääasialliseen tiedonomaksumiseensa. Yhden aistin pääasiallinen käyttö ei kuitenkaan sulje pois muiden aistien käyttöä oppimisessa. Eri aisteihin keskittyviä tapoja omaksua tietoa voidaan kutsua havaintokanaviksi tai aistikanaviksi. (Eri-laisten oppijoiden liitto ry i.a.)

Havaintokanavat ovat yksi merkittävä tekijä ihmisen persoonallisen oppimistyylin rakentumisessa, sillä jokaisella on aisteihin liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia. Havaintokanavat voidaan jakaa kolmeen: visuaalinen eli näköhavaintoon perustuva, auditiivinen eli kuulohavaintoon perustuva sekä kinesteettinen eli tuntoaistiin ja tekemiseen perustuva kanava. (Eri-laisten oppijoiden liitto ry i.a.) Tämän produktion pohjana on erityisesti visuaalinen oppiminen ja sen tukeminen.

3.2.1 Aistikanavien huomioiminen opetuksessa

Ihmisellä on kuusi aistia, joista neljä vaikuttavat eniten oppimiseen, tiedon omaksumiseen ja muistin toimintaan. Nämä neljä aistia ovat näkö-, kuulo-, kosketus-, ja liikeaisti. Ihmisellä on aistimieltymys, eli modaliteetti joihinkin näistä aisteista, jolloin hän helpoimmin oppii asioita jonkun tietyn aistin kautta. Auditii- vinen oppija omaksuu tietoa parhaiten kuuntelemalla, puhumalla ja keskustele- malla. Kinesteettisen modaliteetin omaavalle on oppimisen kannalta tärkeää kokea tai tehdä opetettavaa asiaa. Visuaalinen oppija oppii näköaistin kautta, katselemalla ja visualisoimalla mielikuvia aiheesta. (Packard & Race 2003, 288.)

Jos nuori oppii heikommin jonkin aistin kautta, voi tätä heikkoutta korvata hyö- dyntämällä nuoren vahvempaa aistia oppimisen väylänä. Käyttämällä vahvem- paa aistia voidaan lisätä nuoren itseluottamusta, sen sijaan että ajetaan hänet käyttämään heikompaa aistia, joka saattaa aiheuttaa epäonnistumisen koke- muksia. Nuoren vahvuuksia hyödyntämällä on mahdollista lisätä motivaatiota oppimiseen. (Packard & Race 2003, 288.)

3.2.2 Visuaalinen oppiminen

Visuaalinen oppija omaksuu tietoa parhaiten, jos opetuksen tukena käytetään kuvia. Etenkin havainnollistavat kuvat ovat tärkeitä visuaalisesti vahvalle oppijal- le. (Eri-laisten oppijoiden liitto ry i.a.) Kuvia voi käyttää monella tapaa opetuksen ja oppimisen tukena. Oppilaat voivat itse valmistaa kuvia esimerkiksi piirtämällä tai opettaja voi käyttää valmiita kuvia havainnollistamaan opetusta tai virittä- mään oppimista. Kuvien avulla oppilaat voivat jakaa omia kokemuksiaan ja ku- vat auttavat oppilaita saamaan kosketuspintaa opiskeltavaan asiaan. (Pruuki 2008, 118–122.)

Opetuksessa, joka tukee visuaalista oppimista, voidaan käyttää erilaisten kuvien lisäksi esimerkiksi videoita, diagrammeja, aikajanoja tai demonstraatioita. Näköhavaintoon perustuvat ärsykkeet tehostavat tiedon painumista muistiin. Visuaaliset virikkeet voivat tehdä oppimisesta mielekkäämpää ja lisätä oppijan mielenkiintoa opiskeltavaa aihetta kohtaan. Visuaalisella oppimisella voidaan myös saavuttaa pitkään muistissa säilyviä oppimistuloksia. Ihminen, joka oppii visuaalisesti, omaksuu uutta tietoa kuvan tai mielikuvan kautta suuremman määrän kerralla, kuin yrittämällä painaa mieleen yksittäisiä asioita. (Zane Education 2001–2014.)

3.3 Oppimis- ja keskittymisvaikeudet

Eritasoisia oppimisvaikeuksia esiintyy hyvin laajasti, jopa noin 20 prosentilla Suomen väestöstä. Tähän viidennekseen on luettu mukaan myös lievät oppimisvaikeudet. (Helsingin seudun erilaiset oppijat ry i.a. a.) Oppimisen erityisvaikeuksista on kyse silloin, kun vaikeudet ovat henkilön koulutustasoon ja yleiseen lahjakkuuteen nähden suuria ja ne eivät ole selitettävissä koulutuksen puutteella. Syitä oppimisvaikeuksiin voi olla kehitykselliset syyt, hermostoon liittyvä sairaus esimerkiksi aivovamma tai CP-vamma tai mielenterveydelliset syyt esimerkiksi masennus tai skitsofrenia. Kun suoriutuminen oppimisen monella osa-alueella on heikkoa, on kyse laaja-alaisista oppimisvaikeuksista. (Oppimisvaikeus 2012)

Oppimisvaikeuksien taustalla voi olla monia syitä. Yleisiä tekijöitä oppimisvaikeuksien taustalla ovat perimä, sikiön kehitystä raskauden aikana vaarantaneet asiat, kriittiset hetket synnytyksen aikana tai sen jälkeen, sairaudet varhaislapsuudessa sekä erilaiset vammat. Aina oppimisvaikeuksille ei kuitenkaan voida löytää erityistä syytä. Ne voivat olla monen seikan yhteistuotosta tai niitä voidaan selittää sattumalla. Myös oppimisympäristö vaikuttaa oppimisvaikeuksien ilmenemiseen, ja tarpeellisilla apuvälineillä tai opetusmetodien muutoksella voidaan korjata oppimisvaikeutta. (Helsingin seudun erilaiset oppijat ry i.a. b.)

3.3.1 Ylivilkkaus ja keskittymisen vaikeus

Yleisin lapsuusiässä diagnosoitu keskittymiseen liittyvä häiriö on ADHD, eli tarkkaavaisuus- ja yliaktiivisuushäiriö (Hynynen 2008). ADHD on neurologinen häiriö, joka voi olla perinnöllinen tai aiheutua raskauden aikaisesta rasituksesta. Häiriö ilmenee muun muassa keskittymisvaikeutena, ylivilkkautena ja hankaluu- tena kontrolloida mielihoiteita. Häiriöstä kärsivä lapsi tai nuori on tavallista alt- tiimpi häiriötekijöille ja hänen omat ajatuksensa vievät helposti keskittymiskyvyn olennaisesta, tai hän saattaa keskittyä toisarvoisiin asioihin. Tarkkaavaisuushäi- riöön kuuluu vaikeus ymmärtää ohjeita, vaikeus aloittaa tehtäviä, asioiden kes- ken jättäminen sekä hajamielisyys ja hermostuneisuus. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 19–20.)

ADHD on myös aktiivisuuden häiriö, johon liittyy ylivilkkaus ja impulsiivisuus. Häiriöstä kärsivän aktiivisuustaso on usein joko liian alhainen tai liian korkea. Häiriön tunnuspiirteisiin kuuluvat myös nopea ja harkitsematon reagointi, tarve saada välitön tyydytys tarpeisiinsa, työskentely ilman päämäärää, vaikeus kes- tää vastoinkäymisiä ja esteitä sekä liiallinen tunteellinen reagointi. Tarkkaavai- suushäiriön lievempi muoto on ADD, johon ei liity yliaktiivisuusongelmia. ADD aiheuttaa ongelmia tarkkaavaisuuteen ja keskittymiskykyyn. Sekä ADHD että ADD yhdistyvät myös usein lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksiin. (Broman, Matts- son & Öjermo 2006, 19–20.)

3.3.2 Lukihäiriö

Lukivaikeuksista kärsii arviolta 6-10 prosenttia Suomen väestöstä (Helsingin seudun erilaisten oppijat ry i.a. a). Lukihäiriö eli dysleksia ilmenee monin tavoin. Se voi aiheuttaa ongelmia lukemisessa ja luetunymmärtämisessä, kirjoittami- sessa, kielten opiskelussa ja ulkoa opettelussa. Lukihäiriö voi vaikuttaa myös matematiikkaan ja numeroiden hahmottamiseen, ajan käsittämiseen, suunta- vaistoon ja jopa motoriikkaan ja keskittymiseen. Kirjaimet ja numerot sekoittu-

vat, lukeminen voi olla hidasta ja keskittyminen häiriintyy helposti. Myös yhtäaikainen keskittyminen moneen asiaan, kuten kirjoittamiseen ja kuuntelemiseen voi tuottaa vaikeuksia. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 33; Erilaisten oppijoiden liitto ry, i.a.)

Lukihäiriöstä tai -vaikeudesta kärsivällä on usein vahvuuksia, joilla lukivaikeuden aiheuttamaa heikkoutta oppimisessa voidaan kompensoida valitsemalla opetukseen vaihtoehtoisia pedagogisia menetelmiä. Yleisesti hyväksi todettuja menetelmiä ovat muun muassa suulliset yhteenvedot, muistisanalistat ja kuvat. Lukihäiriöiselle voi olla helppoa esimerkiksi improvisoida ja ideoida sekä käyttää erilaisia luovia menetelmiä. Heidän on usein tavallista helpompaa ymmärtää ruumiinkieltä, muistaa mitä heille on kerrottu sekä muistaa mitä he ovat nähneet filminä tai kuvana. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 33–34.) Lukihäiriöisen oppimisen tukemiseksi on hyvä kiinnittää huomiota positiivisen palautteen antamiseen. Opetuksessa on hyvä hyödyntää sellaisia oppimisväyliä, jotka eivät vaadi luku- ja kirjoitustaitoa. (Packard & Race 2003, 48.)

Opetustilanteessa opettaja voi huomioida lukivaikeuden hyödyntämällä opetuksessa eri aistikanavia sekä tarvittaessa apuvälineitä. Oppilaan kanssa voi keskustella eri opiskelutekniikoista ja opettaa hänelle niitä. Lisäksi on hyvä ottaa huomioon, että lukivaikeudesta kärsivä saattaa tarvita lisää aikaa tehtäviin. Lukihäiriöinen hyötyy siitä, että taululle kirjoittaminen ja puhuminen tapahtuvat eri aikaan. On hyvä tarjota myös mahdollisuutta suullisiin tai vähintään osittain suullisiin kokeisiin tai tentteihin ja olla sakottamatta pienistä lukivirheistä. Lukivaikeudesta kärsivän oppimista helpottaa myös se, jos opittavat asiat on pilkottu pienempiin osiin, jolloin muistettavaa ei ole liikaa kerrallaan. (Erilaisten oppijoiden liitto ry i.a.)

3.3.3 Käyttäytymishäiriöt opetustilanteessa

Oppimis- ja keskittymisvaikeudet voivat näkyä opetustilanteessa häiriökäyttäytymisenä. Yleinen käytöshäiriö voidaan diagnosoida, jos nuorella on esiintynyt häiriökäyttäytymistä vuoden aikana vähintään kolme kertaa. (Hynynen 2008, 213–214.) Häiriökäyttäytymistä voidaan ennaltaehkäistä suunnittelemalla opetustilanteet hyvin. Opetustilanteiden tulisi olla monipuolisia ja niissä tulisi käyttää erilaisia opetusmenetelmiä. Yksitoikkoiset ja pitkät opetukset voivat olla hankalia nuorelle, jolla on keskittymishäiriö. Mahdollisimman lyhyet ja monipuoliset menetelmät opetuksessa auttavat vähentämään keskittymiseen liittyvää häiriökäyttäytymistä. Ihanteellinen tilanne olisi, että opetuksessa vuoroteltaisiin tasaisesti luennoinnin ja oppilaan toiminnallisuutta vaativien tehtävien kesken. Toiminnalliset tehtävät voivat olla yksilö-, pari-, tai ryhmätehtäviä. Jos opetuksessa saavutetaan hyvä tasapaino näiden menetelmien välillä, oppilas pystyy keskittymään paremmin sekä luentoihin että toiminnallisiin tehtäviin. (Hynynen 2008, 215–216.)

Opettaja voi vaikuttaa luokan ilmapiiriin minimoimalla ympäröivät häiriötekijät. Häiriötekijöitä poistavat esimerkiksi hyvä ilmastointi, riittävä valaistus ja mahdollisimman vähäiset meluäänet. Näillä toimenpiteillä pystytään luomaan hyvä oppimisympäristö keskittymishäiriöstä kärsivälle oppilaalle sekä osoittamaan, että oppilas on huomioitu. Toisaalta opettajan on hyvä muistaa, että pieni levottomuus on sallittua, sillä käytöshäiriöiselle pitkään hiljaa istuminen on haastavaa. Monipuolisella ja stimuloivalla oppimisympäristöllä sekä opetusmateriaalilla on suuri merkitys oppimisen kannalta. (Hynynen 2008, 215–216.)

Esimerkiksi ADHD:n aiheuttama yliaktiivisuus voi ilmetä vaikeutena pysyä pitkiä aikoja paikoillaan. Yliaktiivisuushäiriöön liittyy myös tunteiden erityisen voimakas ilmaiseminen, jonka kautta häiriöstä kärsivä nuori tulee varmasti huomatuksi ryhmässä. (Hynynen 2008, 213–214.) Tunnereaktiot nuorella, jolla on ADHD, ovat poikkeuksellisen suuria, mikä yhdistetään useimmiten negatiiviseen oireiluun. Tunteiden voimakas ilmaiseminen pätee kuitenkin myös positiivisiin tunteisiin, kuten rakkauteen ja huolenpitoon. Oppimisympäristöllä voidaan jossain

määrin vaikuttaa siihen, näyttävätkö häiriön oireet negatiivisena häiriökäyttäytymisenä vai positiivisina vahvuuksina. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 20.)

Nuoria voidaan motivoida ja palkita hyvästä käyttäytymisestä antamalla positiivista palautetta. Hyvä palaute kohottaa itsetuntoa ja luo hyvää mieltä oppilaalle. Palautetta voi antaa aina kun nuori tai oppilas on käyttäytynyt hyvin tai onnistunut jossakin asiassa. Tehokkaampaa on sanoa miten jokin asia tulisi tehdä, eikä muistuttaa nuorta miten asiaa ei saa tehdä. (Hynynen 2008, 216.) Motivointi on erityisen tärkeää ADHD:sta kärsiville, ylivilkkaille ja impulsiivisille lapsille ja nuorille (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 20).

Muutkin kuin keskittymishäiriöstä kärsivät oppilaat hyötyvät keskittymis- tai käyttöhäiriöisen nuoren erityistarpeiden huomioimisesta opetustilanteessa. Keskittymishäiriöiselle tarkoitettu opetustyyli saattaa selkeyttää koko opetusta ja tehdä siitä helpommin seurattavan myös muille. Selkeät ohjeet tehtäviin ja leikkeihin sekä lyhytjänteisyyden huomioonottavat, vaihtelevat menetelmät lisäävät opetuksen kiinnostavuutta ja kasvattavat opiskelumotivaatiota. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 21–22.)

3.4 Keskustelu opetuksessa

Keskustelu on merkittävä pedagoginen menetelmä etenkin sosiaalikonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen pohjautuvassa opetuksessa. Keskustelu on olennaista tiedonmuodostuksessa, sillä sen avulla välitetään tietoa muille ja tuodaan uusia näkökulmia osaksi yhteistä tietoisuutta. Ajattelun perimmäinen tarkoitus on synnyttää keskustelua, jotta ihminen voi toteuttaa luontaista tarvettaan olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Keskustelu osana opetusta auttaa ihmistä muistamaan opetuksen sisältöjä. (Kauppila 2007, 175–177.)

Dialogilla eli keskustelulla käsitetään vuoropuhelu ja kaksinpuhelu. Dialogismi on keskustelun merkitystä tiedonhankinnassa korostava filosofinen suuntaus.

Keskustelun avulla voidaan hankkia tietoa ja lisätä ymmärrystä asioista. Dialogisessa tiedonhankinnassa tietoa ja ymmärrystä opiskeltavasta asiasta etsitään yhdessä. Dialogisen opetustyylin vastakohta on monologinen opetus-tyyli, jossa opettaja yksin välittää tietoa oppilaille. Dialogissa erilaiset ajatukset ja tulkinnat yhdessä tuottavat monipuolisen kokonaisuuden. Keskusteleva opetustyyli antaa oppijoille mahdollisuuden myös itse luoda tietoa käsiteltävästä aiheesta vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Dialogia voidaan toisaalta ajatella tapahtuvaksi myös yksilön ajatusten tasolla, kun henkilölle itselleen herää sisäisiä kysymyksiä ja pohdintoja. (Pruuki 2010, 76–77.) Tiedonmuodostus on kuitenkin sosiaalinen ilmiö, joten oppimisen kannalta yksilön on hyödyllistä jakaa sisäisiä pohdintojaan toisten ihmisten kanssa yhteisessä keskustelussa (Kauppila 2007, 114, 149).

Dialogipedagogiikka, eli keskusteleva opetus sopii käytettäväksi myös nuorten kanssa, joilla on oppimisvaikeuksia. Keskustelussa ihmiset pääsevät tasavertaiseen osallistumiseen toistensa kanssa vuorovaikutuksen keinoin. Keskustelu oppimistilanteessa on yhdessä ihmettelemistä, ajattelemista, eri toimintoihin ja asioihin perehtymistä (Kuusi 2006, 17).

4 RIPPIKOULU

Rippikoulu on osa kristillistä kasvatusta, jonka tavoitteena on saada nuorena aikaan kristillistä oppimista. Rippikoulussa nuorella tulisi olla mahdollisuus saada tietoa kristillisistä perinteistä ja omaksua niitä osaksi omaa elämäänsä. Uskoa ja sen syntymistä voidaan tukea ja mahdollistaa kristillisellä kasvatuksella. Usko itsessään ei kuitenkaan ole kristillisen kasvatuksen tulos, vaan Jumalan aikaansaama. Kristillinen kasvatusta voidaan ajatella myös uskontokasvatuksena, jolla voidaan tukea nuoren kasvua, vaikkei hän löytäisikään uskoa. (Muhonen & Tirri 2008, 64–67; Pruuki & Tirri 2004, 35–36.) Suomessa rippikoulu käydään pääasiassa 14–15-vuotiaana. Joissain tilanteissa rippikoulu saatetaan käydä myös myöhemmässä iässä, aikuisrippikoulussa. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Rippikoulun lähtökohta on kaste, jonka jokainen Suomen evankelisluterilaisen kirkon jäseneksi liittyvä saa ja tulee näin ollen Jeesuksen Kristuksen opetuslapsiksi. Kasteen lahjaan sisältyy saada kuulla opetusta Jumalasta. Rippikoulu tarjoaa Jumalan sanan julistusta ja opetusta tavoitteenaan vahvistaa ihmistä siinä uskossa, jonka on lapsena kasteessa saanut. Rippikoulun voi tosin käydä myös ennen kastetta, mikäli lapsena ei ole kastetta saanut. Tässä tapauksessa kaste tulee vastaanottaa ennen konfirmaatiota. Luterilaisen uskonkäsityksen mukaan kasteessa saatu usko kantaa ihmistä koko elämän ajan, eikä mahdollinen negatiivinenkaan asenne tee uskon lahjasta merkityksetöntä. Ihminen voi kieltää kasteessa saamansa lahjan, mutta uskon olemassaolon arviointia kuskakin ihmisessä tekee yksin Jumala, eikä se ole ihmisten tehtävä. (Pruuki 2010, 47; Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

4.1 Rippikoulun ydinsisältö rippikoulusuunnitelmassa

Keskeisin asiakirja, joka ohjaa seurakuntien ja järjestöjen rippikoulujen suunnittelua ja toteutusta, on piispainkokouksen hyväksymä rippikoulusuunnitelma.

Tämänhetkinen rippikoulusuunnitelma on nimeltään Elämä – Usko – Rukous, joka on laadittu ja hyväksytty vuonna 2001. Rippikoulussa opiskeltavia teemoja on rippikoulusuunnitelmaan ammennettu katekismuksesta. Katekismukseen on tiivistettynä Raamatun keskeinen sisältö. Katekismuksen pääosat ovat Kymmenen käskyä, Uskontunnustus, sekä Isä Meidän -rukous. Tämä oppiaines on jaoteltu rippikoulusuunnitelmassa kolmeen koriin, jotka ovat elämä, usko ja rukous. (Pruuki 2010, 13, 48.)

Kirkko on aina opettanut kastettuja sekä heitä, jotka kasteelle haluavat. Tätä opetusta kutsutaan kasteopetuksi tai katekeesiksi. Kasteopetuksen sisältö perustuu uskontunnustukseen ja Isä meidän -rukoukseen. Aluksi elämäkysymyksiä opetettiin rakkauden kaksoiskäskyyn pohjaten, ja myöhemmin rakkauden kaksoiskäskyn tulkintaan käytettiin apuna myös kymmentä käskyä. Kymmenen käskyä, uskontunnustus ja Isä meidän -rukous toimivat pääosassa kasteopetuksessa, myös silloin kun kasteopetus luotiin kirjalliseen muotoon Katekismukseksi. Konfirmaation ja kasteopetuksen painotukset ovat vaihdelleen eri aikakausina, kuitenkin katekismuksen perustekstit ovat säilyttäneet keskeisen asemansa nykyiseen rippikouluopetukseen asti. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 5–9.)

Rippikoulusuunnitelmassa on esitetty, että rippikoulussa kaikki opettavat asiat voidaan sisällyttää johonkin kolmesta korista, jotka ovat Elämä, Usko ja Rukous. Elämä-koriin sisällytetään nuoren elämä ja elämän suuret kysymykset. Katekismuksessa elämällä viitataan kymmeneen käskyyn. Rippikoulusuunnitelmassa kymmenen käskyä kuuluu Usko-korin sisältöön. Kristillisen uskon sisältö löytyy uskontunnuksesta, ja siksi uskontunnustus on selkeästi Usko-korin elementti. Rukous-koriin kuuluu jumalanpalvelus- ja hartauselämä. Kaikki nämä kolme koria: Elämä, Usko ja Rukous kulkevat käsi kädessä ja ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Kaikkien näiden kolmen olisi hyvä olla mukana jokaisessa rippikouluopetuksessa tai jokaisen rippikoulupäivän tulisi sisältää aineksia jokaisesta korista. Näin syntyy kokonainen, yhtenäinen ja monipuolinen opetus. (Pruuki 2010, 48–49.)

Käsiteltäessä nuoren uskon asioita, on tärkeää käsitellä niitä nuoren elämän viitekehyksestä, jotta ne ovat paremmin ymmärrettäviä. Toisaalta myös, kun nuoren elämän asioita käsitellään, on hyvä muistaa käsitellä lisäksi nuoren uskon asioita. Rukous-korin asiat taas tukevat vahvasti uskon asioita, esimerkiksi jumalanpalveluselämän ja uskontunnustuksen kautta. Tarkoitus ei ole, että jokaiseen opetushetkeen mahdutetaan sisältöä jokaisesta korista. Koko päivän aikana nämä kaikki osa-alueet kuitenkin kytkeytyvät toisiinsa sekä ovat osana rippikoulun jumalanpalveluselämää. (Pruuki 2010, 49.)

Rippikoulusuunnitelma luo puitteet rippikoulun pitoon pääasiassa 14–15-vuotialle nuorille, mutta myös aikuisille. Samaan suunnitelmaan kuuluvat myös erityisryhmien rippikoulut, nuoren tarpeet huomioon ottaen. Rippikoulusuunnitelmassa on ainekset seurakuntien rippikoulutyöhön: Apuja, ohjeita ja suuntaviivoja rippikoulun suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 4.) Tätä suunnitelmaa soveltaen jokaisen Suomen seurakunnan on hyvä lähteä rakentamaan oman näköistään rippikoulua.

4.2 Rippikouluopetus ja oppiminen

Rippikoulun yleistavoite on, että nuori vahvistuu uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä, sekä kasvaa rakkaudessa lähimmäiseensä. Tämän tavoitteen saavuttamisessa rippikouluopetuksella on suuri merkitys, joskaan opetus ei ole ainoa väylä rippikoulun tavoitteiden saavuttamiseen. Rippikoulu tarjoaa opetustuokioiden lisäksi nuorelle myös monia muita tilanteita, joissa uskon syntymistä ja vahvistumista, rukouselämää ja seurakuntayhteyttä sekä lähimmäisenrakkauden kasvua voi tapahtua (Pruuki & Tirri 2004, 35.)

Opetus on kuitenkin erittäin tärkeä osa rippikoulussa tehtävää kristillistä kasvatustyötä. Rippikouluopetuksen kautta nuori voi oppia ymmärtämään mitä on kristillinen usko, kuka on se Jumala, johon pitäisi uskoa, ja mitä usko ylipäättään merkitsee. Opetuksella on myös toisenlainen merkitys. Sen tehtävänä on luoda

puitteita, edellytyksiä ja mahdollisuuksia sille, että nuori voi hiljentyä Jumalan edessä, opetella rukousta ja oppia olemaan vuorovaikutuksessa Jumalan kanssa. (Pruuki & Tirri 2004, 35.)

4.2.1 Oppimisprosessit rippikoulussa

Oppimisprosessiin kuuluvat orientaatio-, prosessointi- ja jäsentymisvaiheet. Orientaatiovaiheessa oppija palauttaa mieleensä opiskeltavaan aiheeseen liittyvät aikaisemmat kokemukset ja skeemat, eli aiemmin opituista tiedoista ja taidoista objektiivisesti luodut sisäiset mallit (Saarniaho 2005). Prosessointivaiheessa muokataan uutta ainesta aiemmin opitun rinnalle, mahdollisesti korjataan aiemmin syntyneitä malleja ja pyritään kehittämään uusia ja luovia ratkaisuja. Jäsentymisvaiheessa uudet opitut asiat ovat vuorovaikutuksessa aikaisempiin kokemuksiin ja koettuihin asioihin. Tällöin skeemat täydentyvät ja muodostavat uuden rakenteen. Näin muistiin tallentuvat opiskellusta aiheesta ne olennaiset piirteet, jotka vaikuttavat omaan elämään. (Pruuki & Tirri 2004, 39.)

Opetuksella on suuri merkitys rippikoulun yleistavoitteen kannalta, mutta on otettava huomioon, että rippikoululainen voi oppia muistakin rippikoulun hetkistä, kuin varsinaisista opetustilanteista. Pelkästään opetuksessa ei voi päästä ihmisen uskon ytimeen. Luottamuksen ja sydämen uskon syntyminen on suuri salaisuus, joka edellyttää Jumalan toimintaa sanan ja sakramentin kautta. Opetuksen lisäksi rippikouluun kuuluu myös muuta Jumalan sanan julistusta, rukousta sekä lopulta ehtoollinen, jossa nimenomaan itse Jumala on toimiva osapuoli ja synnyttää uskoa ja rakkautta. Oppiminen rippikoulussa ei ole pelkästään tiedollisella tasolla tapahtuvaa toimintaa, vaan pääpaino on nuoren hengellisen kasvun vahvistamisessa ja tukemisessa. (Pruuki & Tirri 2004, 35–36.)

Ihminen oppii jatkuvasti luonnostaan, sama pätee myös rippikoulussa. Ihminen orientoituu häntä ympäröivään todellisuuteen oppimalla mitä ympärillä tapahtuu. Oppimisen avulla ihminen sopeutuu ympäristöönsä ja tuo siihen samalla jotakin

uutta. Kun oppimista tapahtuu, osa ihmisen toiminnoista automatisoituu, mikä auttaa ihmistä oppimaan taas uusia asioita. Suurimman osan oppimisestaan asioista ihminen oppii ilman opetusta tai varsinaista opiskelua. Rippikoulussa nuoren mieleen rakentuu koko ajan tarkempi kuva kristillisestä uskosta, kirkosta ja seurakunnasta. Oppiminen ei tapahdu siis niin, että se käynnistyy silloin kun opetus alkaa ja kytkeytyy pois, kun se päättyy. (Pruuki & Tirri 2004, 36–37.)

Uudessa rippikoulusuunnitelmassa on hyödynnetty erityisen paljon konstruktivistista oppimisteoriaa. Yleisesti ajateltuna konstruktivismiin mukaan tieto ei ole tietäjästä riippumatonta vaan yksilön ja yhteisön itse luomaa. Konstruktivismi ei hyväksy ajatusta siitä, että yksilön havaintojen ja kokemusten kautta voi saada suoraa tietoa maailmasta. Rippikoulun pedagogiseksi lähtökohdaksi konstruktivistinen oppimisteoria ei sovellu sellaisenaan, sillä Jumalasta voidaan saada tietoa hänen oman ilmoituksensa avulla. Se ei kuitenkaan estä käyttämästä konstruktivismiin pedagogisia lähtökohtia rippikoulussakin. Oppijan oma aktiivinen toiminta, tiedon etsiminen ja löytäminen ovat konstruktivismiin painotettavia piirteitä, joita on hyvä hyödyntää rippikoulussa. Hyvä rippikoulun opetus hetki olisi sellainen, jossa oppiminen tapahtuu joidenkin olemassa olevien tosiasioiden varassa, mutta jossa kuitenkin jätetään tilaa jokaisen oppijan omalle todellisuudelle. Toisin sanoen rippikoulun ohjaaja huolehtii, että opetuksessa käydään läpi halutut asiat, mutta rippikoululaiset saavat tuoda aiheeseen sisältöä myös oman katsontakantansa kautta. Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja sen suosio on johtanut siihen, että ulkoa opettelu, toistaminen, ja luennointi ovat leimautuneet vanhanaikaisiksi tavoiksi opettaa. (Pruuki & Tirri 2004, 38,40.)

Voidaan ajatella, että tehokas ja vaikuttava oppiminen on sidoksissa tilanteeseen, jossa oppiminen tapahtuu. Jos asiat opitaan tilanteessa, jossa niitä on myös tarkoitus käyttää, ne jäävät todennäköisesti mieleen. Oppimishetkeen liittynyt tilanne ja asiayhteys auttavat tehokkaasti opitun asian palauttamisessa mieleen myöhemmin. Muistia tukeva asiayhteys voi olla myös sisäinen, kuten oppimishetkellä koettuihin tunteisiin liittyvä. Todellisen elämän tilanteita voi oppimisen tehostamiseksi jäljitellä myös luokkahuoneessa. Apuna voi käyttää esimerkkejä ja vuorovaikutusta. Opettaja tukee opiskelijaa ajatusten ja toimin-

nan reflektoinnissa. (Pruuki 2008, 20–21; Rauste-Von Wright, Von Wright & Soini 2003, 54–56.)

4.2.2 Keskusteleva ote rippikouluopetuksessa

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen oppijakeskeisyys haastaa rippikoulun opettajaa löytämään nuorille mielekkään oppimistavan. Oppiminen on nuorelle todennäköisemmin mielekäästä, jos hän kokee saavansa itse olla tutkimassa oman elämänsä kannalta ajankohtaisia ja todellisia asioita vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Keskustelu on väylä, jonka kautta nuori pääsee yhdessä muiden kanssa käsittelemään sitä, kuinka uskon kysymykset liittyvät hänen henkilökohtaiseen elämäänsä. Yksi rippikouluopettajan merkityksellinen rooli onkin ohjata oppilaita dialogiin. Dialogissa rippikoulun teologinen sisältö tuodaan mukaan keskusteluun siten, että se liitetään nuorten omaan todellisuuteen ja elämänskysymyksiin. Opettajan rooli keskustelun ohjaajana on merkittävä, sillä hän huolehtii siitä, että keskustelussa käsitellään myös rippikoulun tavoitteiden mukaista teologista sisältöä. Ilman teologista sisältöä keskustelu jäisi suppeaksi käsitellen vain nuorten elämää ja kokemuksia. Opettajan tietotaidon avulla keskustelulle saavutetaan opetuksellinen painoarvo. (Pruuki & Tirri 2004, 40–41, 48.)

Dialogisuus sopii erityisen hyvin käytettäväksi rippikouluopetuksessa, sillä rippikoulussa on tarkoitus yhdessä etsiä ja rakentaa merkityksiä elämää ja uskoa koskeviin aiheisiin. Keskustelua voidaan hyödyntää rippikoulussa ymmärryksen hankkimiseen uskosta ja elämästä. Rippikoulussa käsiteltävät aiheet ovat moniulotteisia, ja niihin liittyy monia tulkintoja, joten keskustelun avulla aiheita voidaan käydä läpi ottaen huomioon erilaiset tulkintamahdollisuudet. Rippikouluaiheet ovat abstrakteja ja koskettavat eri ihmisten elämää eri tavoin. Keskustelun kautta käsiteltäviä aiheita saadaan selkiytettyä ja poistettua niihin liittyviä ennakoasenteita (Brenifier 2009). Keskustelun keinoin rippikouluryhmä voi rakentaa aiheen ympärille monia ulottuvuuksia. (Pruuki 2010, 77).

Rippikouluopetuksen kannalta tärkeää on se, että ohjaaja pyrkii luomaan ryhmälle ilmapiirin, jossa ajatusten vaihto on helppoa. Ohjaajan on osoitettava olevansa kiinnostunut nuorten omista tulkinnoista, jotta nuoret voivat helpommin kokea mahdollisuuden sanoittaa ääneen omia pohdintojaan käsiteltävään aiheeseen liittyen. Keskustelulla voidaan tukea nuorten kykyä vuorovaikutukseen ja motivoida nuoria pohtimaan ja ääneen sanoittamaan ajatuksiaan hengellisistä ja eettisistä asioista. Dialogisuudessa ajatellaan, että tärkeämpää on saada nuoret keskustelemaan käsiteltävistä aiheista, kuin että opettaja saisi sanotuksi kaiken mahdollisen aiheeseen liittyvän tiedon. (Pruuki 2010, 78.)

4.3 Oppimisvaikeudet rippikoulussa

Nuorten erilaisuus, yksilöllisyys ja esimerkiksi oppimisvalmiudet on otettava huomioon rippikoulussa. Tieto erilaisista oppimisvaikeuksista on lisääntynyt ja siksi niiden tunnistaminen on helpottunut. Rippikouluopettajan on hyvä perehtyä rippikoululaisten mahdollisiin esitietolomakkeisiin, joista voi ilmetä esimerkiksi tietoa nuoren oppimishäiriöistä tai keskittymisvaikeuksista. Rippikoulu on kokonaisuudessaan merkittävä oppimisprosessi, jossa oppiminen tapahtuu ryhmässä, yhteisönä. Kaikki rippikoulussa olevat on siis otettava opetuksessa huomioon. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 39, 43.)

Tarkkaavaisuushäiriöinen nuori ei useinkaan pysty keskittymään kahteen asiaan samaan aikaan, esimerkiksi kuuntelemaan opettajaa ja kirjoittamaan samalla muistiinpanoja. Nuoren on myös vaikea keskittyä tehtäviin pitkiä aikoja kerrallaan. Vaikeudet keskittymisessä voivat näkyä häiriökäyttäytymisenä. Rippikoulussa tarkkaavaisuushäiriö voi ilmetä niin, että nuori saattaa helposti häiriintyä epäolennaisista asioista. (Hynynen 2008, 213–214) Lukivaikeudesta kärsivälle nuorelle asioiden ulkoa opettelu on erityisen haastavaa (Erilaisten oppijoiden liitto i.a). Rippikoulussa tähän tulisi kiinnittää huomiota, sillä rippikoululaisen tulee yleensä opetella ulkoa ainakin Isä Meidän-rukous, uskontunnustus, lähetyskäsky sekä kymmenen käskyä.

Rippikoululaisia ajatellaan usein ryhmänä, mutta on tärkeää muistaa myös pitää lähtökohtana yksittäisen rippikoululaisen mahdollisuudet ja intressit. Opetuksen eriyttäminen on tärkeää kaikkien rippikoululaisten kohdalla, mutta välttämätöntä erityisnuorten kohdalla. Erityisnuorille voi olla vaikeaa ja väsyttävää pysytellä mukana opetuksessa. Kun opetus tapahtuu ryhmässä, on opetustilanteessa helpommin ylimääräisiä häiriötekijöitä, jotka vievät erityisnuoren huomion pois itse opetuksesta. Suuressa ryhmässä nuori joutuu käsittelemään entistä suurempaa määrää ympäristön tuottamia ärsykeitä, joista hänen tulee kyetä valitsemaan olennaisimmat. Erityisnuorelle tämä voi olla hyvin haastavaa. Opetuksen tulisi olla siksi hyvin suunniteltua ja mahdollistaa yksilölliset ratkaisut rippikoululaisen tarpeiden mukaan. Opettaja voi kysellä nuorelta itseltään ja pohtia itsekin, kuinka voisi muokata työskentelyn juuri nuorelle sopivaksi, sen sijaan että vain hermostuisi nuoren käytökseen nuoren ollessa turhautunut ja väsynyt. (Broman, Mattsson & Öjermo 2006, 67–68.)

5 KUVIEN TULKITSEMINEN

Kuvaa katsoessaan kukin kiinnittää huomiota erilaisiin asioihin tulkiten kuvaa itsensä ja omien kokemustensa kautta. Tästä johtuen valmiiden kuvien käyttö sopii erityisesti abstraktien aiheiden, kuten arvojen, maailmankuvan, tunteiden ja ihmissuhteiden käsittelyyn sekä ihmisen henkilökohtaisen kasvun ja elämänkatsomuksen tarkasteluun. Kuvat virittävät oppimista herättäen tulkintoja, joiden pohjalta voidaan käydä keskustelua. Käytettäessä kuvia tavoitteellisesti oppimisen virikkeenä onkin tärkeää myös keskustella kuvista ohjatusti esimerkiksi valmiiden kysymysten avulla. (Pruuki 2008, 118–122.)

Kuvat sopivat erityisen hyvin nuorten omien kokemusten ja mielipiteiden ilmaisuun. Kaikista kuvista välittyy katsojalle paitsi informatiivista sisältöä siitä, mitä kuvassa on nähtävissä, myös katsojan omista lähtökohdista heräävää tunnesisältöä. Jokainen ihminen kiinnittää kuvaa katsoessaan huomiota hieman eri piirteisiin ja yksityiskohtiin, vaikka kaikki samaa kuvaa katsovat saavat saman informaation kuvasta. Katsojan oma henkilöhistoria ja elämäntilanne vaikuttavat vahvasti kuvan tulkitsemiseen, ja tästä syystä kuva herättää kaikissa ihmisissä erilaisia tunteita liittyen heidän omiin kokemuksiinsa. Jos kuvassa esiintyy hahmo, saattaa katsoja samaistua siihen, mutta toisaalta katsoja voi torjua hahmon täysin. Joka tapauksessa katsoja heijastaa kuvaan jotain omasta elämästään, tunteistaan ja todellisuudestaan. (Pruuki 2010, 138.)

5.1 Kuvista välittyvät viestit ja niiden tulkinnat

Jokainen ihminen osaa jo luonnostaan jonkin verran lukea kuvia. Kuvan lukeminen on kuitenkin taito, jota voi myös oppia ja kehittää. Jokaisessa ihmisessä on interaktiivisia, opittuja tulkintoja, jotka auttavat ihmistä ymmärtämään valokuvien viestejä. Näitä tulkintoja ovat esimerkiksi ne hetket, kun ihminen tulkitsee toisen ihmisen eleitä ja ilmeitä. Tietyt ilmeet ja eleet kuvaavat onnellisuutta ja iloa, toiset taas vihaa ja suuttumusta. Ihminen tulkitsee muun muassa toisen ihmisen

katsetta, eleitä ja etäisyyttä itseensä nähden. Samoja asioita tulkitaan myös katsottaessa valokuvaa. Luotaessa valokuvia on hyvä ottaa huomioon nämä seikat, sillä sommittelemalla tulkinnat huomioon ottaen on mahdollista tuottaa osuvia, liikuttavia, tarkoituksenmukaisia ja vaikuttavia valokuvia. Valokuvan avulla pystyy viestimään vahvoja sanomia, jos tulkintoja on hyödynnetty tarkoituksenmukaisesti. (Hietaharju 2010, 10–19.)

Kuvien tulkitseminen tapahtuu vaiheittain. Yleensä tulkinta lähtee liikkeelle havainnoimalla, mitä itse asiassa kuvassa näkee. Tämän jälkeen pohditaan, miten valokuva rakentuu, eli kiinnitetään huomiota tilallisiin ratkaisuihin, valoihin ja väreihin. Seuraavaksi arvioidaan kuvan sisältöä, mitä kuvalla halutaan viestittää. Lopuksi on muodostettu mielipide siitä, onko kuva niin sanotusti hyvä vai huono, ja miten katsoja itse kokee kuvan. (Hietaharju 2010, 110–111.) Kuvien tulkitseminen saattaa herättää tulkitsijassa monenlaisia tunteita. Katsojalle herää kuvan nähdessään tunne, jonka tilalle syntyy nopeasti sana. Sana puolestaan järkeistää kuvan tulkinnan. Katsoja saa itse tulkita, mikä kuvassa puhuttelee häntä itseään. (Hietaharju 2010, 13.)

Tietystä näkökulmasta tarkasteltuna kuvat eivät jätä moniakaan asioita mielikuvituksen varaan. Jos vertaa kuvan tulkitsemista sanojen tai lauseiden tulkitsemiseen, ero on huomattava. Kun esimerkiksi pyydetään toista ihmistä kuvittelemaan lause ”Omenat ovat korissa”, kuulija joutuu itse kuvittelemaan omenoiden värit, määrän, koot, korin materiaalin, sijainnin ja muodon. Jos taas näytetään kuva, jossa on omenia korissa, ovat edellä mainitut seikat, kuten omenien väri, koko ja määrä valmiiksi määritelty kuvan katsojan puolesta. (Hietaharju 2010, 6.) Näin ollen valokuvaajalla on valtava vastuu mielikuvan luomisessa.

Kuvan konkreettinen sisältö on katsojan puolesta tarkkaan määritelty, mutta valokuvilla välitettävien syvempien viestien tulkinta ei ole yhtä yksiselitteistä. Sanojen ja lauseiden tulkitseminen on verrattain helppoa, sillä ne koostuvat pienistä elementeistä, kirjaimista ja sanoista. Lauseiden kirjoittaja pystyy sanajärjestyksen ja muiden kielen tehokeinojen avulla vaikuttamaan melko paljonkin siihen, miten kirjoitus tulkitaan. Kuvien pienten elementtien muokkaamisella

puolestaan ei aina voida saavuttaa yksimielistä näkemystä kuvasta. Kuvaaja voi painottaa tiettyjä osia kuvasta väreillä, valaistuksella tai sommittelulla, mutta ei kuitenkaan voi kuvan katsojan puolesta määrätä miten kuva nähdään. Näin ajateltuna kuvien tulkinnalle jää jopa enemmän tilaa kuin lauseiden tulkinnalle. (Hietaharju 2010, 9.)

Visuaalinen aines antaa mahdollisuuden virittää tunteita. Kuva herättää ihmisessä kokemuksen, jonka kautta hän rakentaa tulkintaansa kuvasta. Toisaalta kuva auttaa ymmärtämään vaikeasti hahmotettavia asioita. Kuvassa näkyvien asioiden nimeäminen auttaa löytämään kuvasta syvällisempiä merkityksiä. Ymmärtäminen, joka on tärkeää oppimisen kannalta, on merkitysten etsimistä ja nimeämistä. (Hietaharju 2010, 13.)

Kuvan voimaa ei voi mitätöidä. Hietaharju kirjassaan *Kuuntele kuvaa - Näkökulmia valokuvan tulkintaan* pukee kuvan voiman sanoiksi seuraavasti:

Juuri se, mitä nähdään, voi sivumerkityksinä ja mielleyhtyminä tuottaa voimakkaita tuntemuksia, elämyksiä, oivalluksia, muistoja, olleen ihanuutta (tai kurjuutta), iloa ja ikävää, kaipuuta ja katkeruutta, odotuksia ja menneiden pettymysten kirpeyttä, kitkeryyttä tai karvautta. (Hietaharju 2010, 14.)

5.2 Valokuvien elementit

Valokuvauksen perusilmaisu koostuu valon, tilan ja ajan peruselementeistä. Näitä muuntelemalla kuvaaja voi saada kuvan katsojan huomion kiinnittymään haluamiinsa asioihin, joskin kuvan katsoja tulkitsee kuvaa omien arvojensa ja asenteidensa kautta. Kaksi eri ihmistä voi nähdä saman kuvan aivan eri tavalla. Toisaalta samasta tilanteesta voidaan ottaa tunnelmaltaan hyvin erilaisia kuvia muuntamalla kuvan peruselementtejä. (Hietaharju 2010, 9.)

Valokuvan peruselementtejä on helppoa määritellä kuvaa katsottaessa. Kun katsoja katsoo kuvaa, hän kykenee määrittelemään kuvan tilaa, aikaa ja valoa.

Kuvassa on kuitenkin usein peruselementtien lisäksi löydettävissä muunlaista sisältöä, kuten kulttuurisia sivumerkityksiä tai yksilöllisiä mielle yhtymiä. Niitä on vaikeampi nimetä ja määritellä. Valokuvan kokonaisuus on siis peruselementtien, kulttuuristen sivumerkitysten ja yksilöllisten tulkintojen yhteistulos. Nämä seikat tekevät valokuvasta voimakkaan välineen mielikuvien vapauttamiseksi. (Hietaharju 2010, 12.)

6 VISUAALISEN MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN OPETUKSESSA

Visuaalinen materiaali opetuksessa voi tarkoittaa monenlaisia tarkoituksenmukaisia visuaalisia ärsykeitä. Näitä voivat olla esimerkiksi piirros- tai valokuvat, kartat, videot, elokuvat tai diagrammit. (Zane Education 2001–2014.) Teoriasamme käsittelemme visuaalista opetusmateriaalia painottaen lähinnä valokuviiin ja videoihin.

Kuvamateriaalin käytöllä on monia keskeisiä tehtäviä opetuksessa. Kuvat voivat olla tiedon välittäjiä ja auttaa hahmottamaan opiskeltavaa asiaa. Niitä voidaan käyttää opetuksen ja oppimisen virikkeinä sekä mielikuvien ja tunnelmien välittäjinä. Kuvat voivat toimia myös muistamisen apuna. Kuvia voidaan käyttää projektiiivisesti, jolloin ne antavat oppijalle mahdollisuuden heijastaa omia tulkintojaan katsottavaan kuvaan siten, että ne herättävät mielipiteitä ja kysymyksiä. (Vuorinen 2005, 150.)

6.1 Projektiiivinen kuvien käyttö

Hyödynnettäessä ihmisen omia lähtökohtia kuvan tulkinnassa on kyse projektiiivisestä kuvan käytöstä. Tällöin ihminen antaa kuvalle sisältöä omasta itsestään, tunteidensa ja elämäntilanteensa kautta. Projektiiivinen kuvien käyttö toimii voimakkaana virikkeenä luoden mielikuvia ja siten rohkaisee kuvan katsojaa ilmaisemaan omia mielipiteitään. Projektiiivisesti käytetty kuva on myös hyvä motiivoinnin keino, joka sopii hyvin alustamaan keskustelua. Menetelmä soveltuu myös henkilöille, joille sanallinen ilmaisu ei ole kaikkein vahvin alue. (Vuorinen 2005, 159–161.)

Projektiiivisesti kuvia voi käyttää myös siten, että nuori saa valitsemansa kuvan avulla kertoa jotakin itsestään, ajatuksistaan tai odotuksistaan. Tässä menetelmässä esille laitetaan paljon erilaisia kuvia, jotka eivät välttämättä itsessään yritä viestittää mitään. Nuorta pyydetään valitsemaan kuva, joka parhaiten ku-

vaa esimerkiksi hänen sen hetkistä tunnelmaansa, pelkojaan tai vaikkapa odo-
tuksiaan rippikoulusta. Kun nuori on valinnut kuvansa, hän voi kertoa miksi va-
litsi juuri kyseisen kuvan. Näin nuori joutuu luomaan kuvalle tarkoituksen ja
merkityksen, ja pääsee kuvittamaan sanojaan ja tunteitaan. (Pruuki 2010, 138–
139; Vuorinen 2005, 161–166.)

6.1.1 Kuvat keskustelun virittäjinä

Valmiiden kuvien ja videoiden keskeisimmät käyttötavat ovat aiheeseen virittäy-
tyminen, havainnollistaminen sekä omien kokemusten jakamiseen tai pohtivaan
keskusteluun tähtäävä projektiivinen kuvien käyttö. Kuvan käyttö opetuksessa
antaa tarttumapintaa opiskeltavaan asiaan tai ilmiöön. Olennaisessa osassa
kuvan käytössä ovat opiskeltavaa aihetta tukevat apukysymykset. Niiden avulla
voidaan johdattaa nuoria itse analysoimaan kuvaa ja kertomaan, mitä vaikutel-
mia kuva heissä synnyttää. Apukysymyksillä ohjataan kuvaa katsovaa nuorta
poimimaan kuvasta ne asiat ja piirteet, jotka ovat olennaisia opetuksen aihee-
seen liittyen. Kuva ja siihen liittyvä keskustelu ovat tarpeellisia apuvälineitä eri-
tyisesti abstraktien ilmiöiden käsittelyssä. Esimerkiksi rippikoulussa käsiteltävät
maailmankatsomukseen ja etiikkaan liittyvät aiheet ovat monelta osin abstrakte-
ja. Ne voivat myös olla nuorelle entuudestaan tuntemattomia tai outoja. Kuva
tuo väistämättä nuorelle uusia näkökulmia ja syvyyttä käsiteltävään aiheeseen.
Kuvat jäävät monille paremmin mieleen, kuin kirjoitetut lauseet. (Pruuki 2008,
118–122; Pruuki 2010, 137.)

Katsojansa kohtaava kuva välittää jokaiselle katsojalleen tarinaa, joka rakentuu
katsojan omien kokemusten synnyttämästä tulkinnasta. Kuvia katsottaessa he-
rää tunteita, jotka ovat nimenomaan kuvan katsojan omia tunteita. Katsoja pei-
lää kuvia omiin kokemuksiinsa ja arvoihinsa, ja siksi kuvia katsottaessa herää-
vät tunteet ja tarinat ovat katsojan omaa tuotosta. Kuvasta syntyvä tulkinta on
siis ainakin jossain määrin katsojan oman mielikuvituksen synnyttämää, eikä
välttämättä pelkästään tai lainkaan sitä, mitä valokuvaaja on halunnut kuvaa
ottaessaan viestittää. (Hietaharju 2010, 15.) Koska kuvat herättävät ihmisissä

ainutlaatuisia, ihmisen omiin lähtökohtiin liittyviä tulkintoja, voi kuvan avulla saada ihmiset keskustelemaan. Eri ihmisten tulkinnat samasta kuvasta voivat erota keskenään, mikä puolestaan synnyttää etenkin ohjattuna yhteistä pohdintaa ja keskustelua.

6.1.2 Kuvat henkilökohtaisten aiheiden käsittelyssä

Kuvia voidaan käyttää opetustilanteissa myös tutustumiseen. Opettaja voi pyytää oppilaita tuomaan kuvia itsestään, läheisistä ihmisistään tai oppilaalle tärkeästä paikasta. Näin oppilas voi kokea, että hänestä ollaan kiinnostuneita, ja hänen elämäkokemuksiaan ja tunteitaan kuunnellaan ja arvostetaan. Kuvan avulla voi palauttaa mieleen muistoja ja käsitellä oman elämän tärkeitä kohtia ja kokemuksia. Kuva voi toimia eräänlaisena terapeuttisena materiaalina, jonka avulla voi palata muistoissa taaksepäin. Tämänkaltaisessa kuvien käytössä on kuitenkin muistettava, että oppilaan omat kuvat voidaan kokea henkilökohtaisiksi, ja niiden esittäminen muille vaatii luottamuksellista ja turvallista ilmapiiriä. (Pruuki 2010, 137–138.)

Kuvan avulla on mahdollista pureutua ongelmiin, joista muuten on vaikea puhua. Joskus ihmisen on helpompi puhua vaikkapa kuvassa esiintyvän henkilön masennuksesta ja siitä miten hän sen tulkitsee, kuin että puhuisi omasta masennuksestaan ja sen syistä. Kuvan katsoja voi ottaa etäisyyttä omiin ongelmiinsa ulkoistamalla ne kuvan henkilöihin liittyviksi. Ongelmat eivät tunnu enää niin läheisiltä ja raskailta, jolloin niistä on helpompi puhua. Keskustelua kuvasta voi synnyttää pyytämällä kuvan katsojaa esimerkiksi sijoittamaan itsensä kuvaan tai jonkin kuvassa esiintyvän henkilön tilalle. (Pruuki 2010, 138.)

6.2 Kuva keskittymisen apuna

Ihminen kykenee keskittymään kerralla vain pieneen osaan tarjolla olevasta informaatiosta ja ärsykkeistä. Ympäristö tarjoaa jatkuvasti valtavan määrän erilaista informaatiota, mutta ihminen havainnoi ja tulkitsee siitä vain joitain osia. Ihminen valikoi keskittymisensä kohteeksi helpoiten sellaisia ärsykkeitä tai viestejä, jotka jollain tapaa erottuvat muista ympäröivistä ärsykkeistä. (Rauste-Von Wright, Soini & Von Wright 2003, 108–109.) Oppitunnilla kuvamateriaalin esittäminen luento-opetuksen lomassa tuo vaihtelua opetukseen. Kuva toimii tällöin ärsykkeenä, joka poikkeaa muista ärsykkeistä. Opetusta seuraavan on helppo kiinnittää huomionsa kuvaan, jolloin kuvan käyttö opetuksessa auttaa oppijaa keskittymään aiheeseen.

Ihmisen aivot vastaanottavat jatkuvasti ärsykkeitä ympäristöstä. Informaatiota aivoihin tulee havainnoista, joita ihminen tekee ympäristöstään. Ärsykkeitä ja havaintoja aivoissa säätelee retikulaarinen aivojen säätelyjärjestelmä RAS. Tämä järjestelmä auttaa päättämään, mitä ärsykkeitä ihminen valitsee tulkittavakseen. Järjestelmän avulla valikoituu myös se, mitkä asiat tehdyistä havainnoista jäävät lopulta muistiin. Joissakin tapauksissa RAS ei toimi kuten pitäisi, eli ihminen ei osaa valita, mitkä ympäristön ärsykkeistä ovat hyödyllisiä. (Broman, Mattsson, Öjermo 2006, 47.) Kun esillä on jokin selkeä asia, mihin kiinnittää huomiota, on luonnollista, että ihminen keskittyy esillä olevaan asiaan. Valokuva kaikessa selkeydessään on asia, mitä katsotaan ja mihin huomio kiinnittyy luonnostaan.

6.3 Muita tapoja käyttää visuaalista materiaalia

Valokuvien lisäksi opetuksessa voidaan käyttää myös videomateriaalia. Erilaiset videot, kuten haastattelut tai elokuvat sopivat oikein kohdennettuina hyvin opetukseen. Valokuvien tavoin myös videot sopivat keskustelun ja työskentelyn virittämiseen ja ilmiöiden havainnollistamiseen. Jos katsottava kokonaisuus on hyvin laaja, täytyy opettajan tai ohjaajan rajata näytettäväksi videosta vain oleel-

linen, jottei tärkeä asia huku suureen kokonaisuuteen. Katsojat voivat myös väsyä pitkän elokuvan katsomiseen, eivätkä pysty täysin keskittymään siihen. Pidemmän elokuvan katselussa voi olla hyödyllistä, että opettaja antaa nuorelle jo etukäteen kysymyksiä pohdittavaksi elokuvasta. Näin nuori voi keskittyä elokuvaa katsoessa olennaiseen, eli etsiä vastauksia annettuihin kysymyksiin. (Pruuki 2010, 139–140.)

Kuvia voi hyödyntää myös toiminnallisesti eri yhteyksissä esimerkiksi siten, että oppilas tai muuhun työskentelyyn osallistuva henkilö saa itse kuvata valokuvia. Rippikouluryhmälle valokuvaamista voi hyödyntää vaikkapa niin, että rippikoululaiset saavat tehtäväkseen kuvata opetukseen tai opittuihin asioihin liittyviä kuvia. Näin rippikoululainen saa käyttää luovuuttaan ja joutuu väistämättä sisäistämään opeteltavan asian, sillä sisäistämättä on vaikea löytää ajatusta kuvauskohteesta. Rippikoululaisia voi myös esimerkiksi pyytää ottamaan kuvia kirkon yksityiskohdista. Tämän jälkeen kuva annetaan toiselle rippikoululaiselle, joka etsii yksityiskohdan kirkosta kuvan avulla. Myös videoita voidaan kuvata rippikouluissa nuorten toimesta, eikä niiden tarvitse välttämättä olla valmiina olemassa. Videoiden kuvaaminen tuo uusia näkökulmia ja toimii valokuvien tavoin ilmentämässä opiskeltavaa asiaa arkielämässä. (Pruuki 2010, 139–140.)

6.4 Kuvat ja muisti

Tutkimusten mukaan ihminen pystyy muistamaan hyvinkin paljon asioita, jos ne vain liittyvät loogisesti toisiinsa. RSVP on tutkimusmenetelmä jossa tutkitaan hyvin lyhytkestoista merkityksellisen materiaalin muistamista. Kirjainyhdistelmä RSVP tulee englanninkielisistä sanoista ”rapid”, ”serial”, ”visual” ja ”presentation”, eli vapaasti suomennettuna nopean visuaalisen sarjan esittäminen. RSVP-menetelmän avulla on tutkittu, että ihminen pystyy muistamaan jopa 14 sanaa, joita kutakin näytetään vain 1/12 sekuntia. Tämä oli mahdollista siksi, että sanat liittyivät toisiinsa ja muodostivat yhdessä jonkin järkevän lauseen. Samassa tutkimuksessa todettiin, että jos esitetyt sanat eivät liity toisiinsa, ihminen pystyy muistamaan niitä vain noin kolme. RSVP-tutkimuksissa on todet-

tu, että ihminen pystyy tunnistamaan kuvan ja sanan merkityksen todella lyhyessä ajassa, jopa sadassa millisekunnissa. (Kalakoski 2007, 42–45.)

Ihmisen muistissa työmuisti on lyhytkestoisempi muistijärjestelmä, josta tieto häviää sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita. Säilömuistissa puolestaan tieto säilyy pidempään, ja se on mahdollista palauttaa mieleen myöhemmin. Edellä kuvatuista RSVP-menetelmällä kerätyistä tutkimustuloksista sanan ja kuvan merkityksen nopeaan tunnistamiseen liittyen on voitu päätellä, että säilömuisti aktivoituu nopeasti havaintojen avulla. Säilömuistin aktivoituminen on tärkeää, sillä se auttaa hahmottamaan asian kokonaiskuvaa ja toisaalta etsimään havaintokentästä yksittäisiä tietoja. (Kalakoski 2007, 24–45.) Kalakosken kirjassa kuvatuista tutkimustuloksista voitaisiin päätellä, että aivot toimivat samalla tavalla myös muilla esimerkeillä kuin sanoilla. Kaksi erillistä asiaa on vaikeampi muistaa, mutta jos kaksi asiaa liittyy vahvasti toisiinsa, jäävät ne helpommin muistiin. Jos siis valokuva liittyy johonkin asiakokonaisuuteen, jää se myös säilömuistiin osana kyseistä asiasisältöä.

Visuospatiaalisella muistilla ihminen käsittelee esineiden sijainteja ja visuaalisia piirteitä. Visuospatiaalinen muisti on käytössä esimerkiksi suunnistamisessa, piirtämisessä ja multimedian käsittelyssä. Tämän muistin avulla ihminen pystyy esimerkiksi silmät kiinni kulkemaan huoneessa, joka on hänelle entuudestaan tuttu sekä muistamaan huonekalujen kankaiden kuoseja ja värejä. Visuospatiaalisen muistin avulla on mahdollista palauttaa mieleen myös esimerkiksi elokuvien tapahtumia ja niihin liittyviä muistoja. Tämän muistin avulla ihminen kykenee tekemään muistisääntöjä opettelemansa asian muistamisen helpottamiseksi ja palauttamaan oppimansa asian mieleen esimerkiksi siihen liittämänsä kuvan avulla, ulkoa opetellun lauseen sijaan. (Kalakoski 2007, 79–93.)

7 TEORIA JA TAVOITTEET MATERIAALIN POHJANA

Jo opinnäytetyöprosessin alussa, produktion aiheen vasta muotoutuessa, työlle ja materiaalille pohdittiin alustavia tavoitteita. Tavoitteet täsmentyivät prosessin edetessä sitä mukaa, kun työn muoto ja sisältö rakentuivat ja syventyivät. Tutkimustietoa työn pohjaksi etsittiin tavoitteiden toteutumista tukevista aiheista, mutta koottu teoretieto antoi myös uusia sävyjä työn tavoitteisiin ja sisältöön.

Opinnäytetyön ja sen tuotteena syntyneen materiaalin tavoitteet muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

- Tuottaa rippikoulutyöhön materiaalia, jonka kautta rippikouluopetuksen mielekkyys ja rippikoulun vaikuttavuus tehostuvat
- Tuottaa monikäyttöistä materiaalia, joka edistää nuorten oppimista rippikoulussa, tukien koko rippikouluryhmän, myös oppimis- ja keskittymisvaikeuksista kärsivien nuorten oppimista
- Tuoda materiaalin avulla rippikouluaiheet nuorille helposti lähestyttäviksi, kiinnostaviksi ja ihmiselämän kautta ymmärrettäviksi
- Tarjota materiaalin kautta tukea paitsi rippikouluryhmälle oppimiseen, myös rippikouluohjaajille opetustuokioiden suunnitteluun

7.1 Kuvilla Elämään rippikoulun vaikuttavuuden lisääjänä

Visuaalinen virikemateriaali on suunniteltu herättämään nuorten mielenkiintoa rippikouluaiheita kohtaan ja siten tehostamaan rippikoulukokemuksen vaikuttavuutta. Opinnäytetyön tavoitteissa rippikoulun vaikuttavuus nuoreen, eli vaikuttava rippikoulukokemus, tarkoittaa sellaista nuoren rippikoulusta saamaa kokemusta, joka synnyttää nuorena pohdintaa rippikoulun aiheista ja Jumalasta vielä rippikoulun jälkeenkin. Materiaalin avulla rippikouluopetuksen mielekkyyttä ja kiinnostavuutta nuorille voidaan lisätä, mikä edesauttaa positiivisen rippikou-

lukokemuksen syntyä. Positiivinen rippikoulukokemus kannustaa nuorta liittymään seurakuntayhteyteen tai pysymään siinä.

Rippikoululta tavoitellaan siis positiivisia vaikutuksia nuoren elämälle. Vaikuttavuus on siltä osin henkilökohtaista, että eri ihmisiin koetut asiat vaikuttavat eri tavoin ja eri mittakaavassa. Siksi rippikoulun vaikuttavuuden lisääntymistä on haastavaa mitata. Joitakin päätelmiä voidaan tehdä kartoittamalla ihmisten kokemuksia rippikoulusta lyhyellä tai pitkällä aikavälillä. Myös rippikoululaisten liittymisestä seurakuntayhteyteen voidaan tehdä johtopäätöksiä rippikoulun vaikuttavuudesta. Rippikoulun aikana vaikuttavuutta voidaan arvioida rippikoulun yleistunnelmasta: rippikoululaisten motivaatiosta ja aktiivisuudesta rippikouluopetuksessa.

Rippikoulu käydään usein nuoruusiässä, jolloin rippikoululaisen ajattelun ja identiteetin kehitys on merkittävässä vaiheessa. Nuori pohtii hengellisiä ja maailmankatsomuksellisia kysymyksiä ja muodostaa omia tulkintoja ja mielipiteitä. Nuori omaksuu kuitenkin vielä herkästi vaikutteita maailmankatsomukseensa ja mielipiteisiinsä luotettaviksi kokemuksiltaan henkilöiltä. Mikäli nuorta ei kannusteta maailmankatsomukselliseen pohdintaan, on myös vaarana, että hän hylkää sen kokonaan. (Niemelä 2007, 29.) Rippikoulu onkin siis otollista aikaa rohkaista nuorta maailmankatsomukselliseen ajatteluun. On tärkeää herätellä nuorten kiinnostusta pohdintaan elämän merkityksestä ja hengellisistä kysymyksistä.

Nuori kyseenalaistaa, mutta myös omaksuu herkästi mielipiteitä ja ajatusmalleja esimerkiksi rippikoulun ohjaajalta tai muilta rippikoululaisilta. Usko on henkilökohtaisella tasolla syntyvä asia, joten jokaisen ihmisen on hyvä päästä itse pohtimaan ja sisäistämään uskon ja hengellisyyteen liittyviä kysymyksiä. Maailmankatsomus ja siihen liittyvät mielipiteet ovat merkittävä perusta sille, minkälaiseksi ihmisen elämä muotoutuu. Siksi yksilön kannattaa itse pohtia maailmankatsomustaan ja määritellä mielipiteitään sen sijaan, että omaksuisi suoraan muiden tarjoamat ajatukset. Suuret elämänkysymykset tulevat ymmärrettävämmiksi ja yksilöä kohtaavammiksi oman kokemuksen ja syvällisen pohdinnan kautta, kuin kuulemalla ne yksipuolisesti toiselta ihmiseltä. Visuaalisella virike-

materiaalilla voidaankin rohkaista rippikoululaisia omakohtaiseen pohdintaan ja yhteiseen keskusteluun, joiden kautta nuoret voivat oivaltaa itse uskonasioita. Omakohtainen oivaltaminen vaikuttaa nuoreen pidempikestoisesti kuin yksipuolisesti kuultu tieto, ja saa nuoren pohtimaan oivaltamaansa asiaa syvällisesti myöhemminkin.

Nuoren kriittisen ajattelun kehittyminen on merkittävässä vaiheessa, jolloin hän on toisaalta altis ympäristönsä vaikutteille, mutta kyseenalaistaa samalla suuren osan kohtaamistaan asioista. Nuoren kiinnostusta rippikouluaiheisiin ja niiden pohdintaan voidaan lisätä panostamalla rippikouluopetuksen mielekkyyteen. Vaihteleva ja vuorovaikutteinen opetustyyli sekä kiinnostava oppimateriaali tehostavat opetuksen vaikuttavuutta ja mielekkyyttä. Visuaalinen virikemateriaali Kuvilla elämään on tarkoitettu rippikoulutyön työvälineeksi, jonka avulla rippikoulujen ohjaajat voivat luoda rippikoululaisille entistä mieleenpainuvampia ja nuoren omaa pohdintaa aktivoivia kokemuksia rippikoulun opetushetkistä. Kuva itsessään herättää pohdintaa ja tulkintoja ihmisessä. Pohdintaa voidaan syventää keskustelun kautta. Kuva on erinomainen väline keskustelun herättämiseen, sillä jokainen tulkitsee kuvaa omista lähtökohdistaan.

7.2 Kuvilla elämään -materiaalin monikäyttöisyys oppimisen ja opetuksen tukena

Visuaalinen virikemateriaali on tarkoitettu tukemaan kaikkien rippikoululaisten oppimista sekä auttamaan rippikoulujen ohjaajia opetushetkien suunnittelussa ja keskustelevan opetusotteen löytämisessä. Erityistä hyötyä materiaalista on keskittymis- ja oppimishäiriöistä kärsiville rippikoululaisille. Kuvien katsomisesta ja ohjatusta keskustelusta voi olla apua keskittymisessä. Varsinkin yliaktiivisuutena oireilevat, keskittymishäiriöstä kärsivät rippikoululaiset saavat materiaalin kautta tukea opetuksen seuraamiseen. Kuvamateriaali toimii opetusta tukevana tekijänä, sekä erilaisten oppijoiden opetuksessa, että tavallisessa rippikoulussa. (Kuusi 2006, 17).

Materiaali tukee erityisesti visuaalista, mutta myös auditiivista ja kinesteettistä oppimistyyliä. Visuaalisille oppijoille materiaalin kuvat ovat ensiarvoisen tärkeitä, kun taas auditiivista oppimista tukee kuvista käytävä keskustelu. Materiaalista löytyy myös joitakin toiminnallisia ehdotuksia kuvien pohjalta työskentelyyn, jotka puolestaan on tuotettu kinesteettisten oppijoiden huomioimiseksi opetuksessa. Materiaalissa on siis huomioitu visuaalisuuden ohella muutkin oppimista tukevat aistiperustaiset havaintokanavat, jotta mahdollisimman moni rippikoululainen voisi hyötyä materiaalista oppimisensa tukena.

Materiaalin keskustelukysymykset saavat tukea sosiaalisen konstruktivismin oppimisteoriasta ja dialogisuudesta. Keskustelun avulla rippikoululaiset pääsevät sosiaaliseen vuorovaikutukseen toistensa kanssa, ja pystyvät sen avulla sisäistämään opittavat uudet asiat. Yhteisessä keskustelussa nuori kuulee muiden mielipiteitä ja pohdintoja huomaten, että käsiteltäviin asioihin voi liittyä monia näkökulmia. Keskustelu synnyttää nuorella itsessään lisää pohdintaa ja nuori muodostaa oman käsityksensä aiheesta. Keskustelun kautta nuori havaitsee eriävien näkökulmien ristiriitoja, joiden kautta oppiminen käynnistyy. Tästä syystä valokuvien yhteyteen on sisällytetty keskustelukysymyksiä, joilla mahdollistetaan ja edesautetaan valokuviiin pohjautuvaa keskustelua.

7.2.1 Materiaali keskittymisen apuna ja tukena oppimisvaikeuksissa

Rippikouluohjaajan on hyvä miettiä erityisen tarkoin, mitä opetusmenetelmiä käyttää, kun rippikoulussa on mukana nuoria, joilla on oppimisvaikeuksia. Opetusmenetelmät ovat työvälineitä, joilla opetettava asia saadaan oppijan ymmärrykseen. Monille erilaisille oppijoille valokuvat tai muu visuaalinen materiaali ovat jopa välttämättömiä, etenkin kun opetetaan asioita, joita ei pysty helposti havainnoimaan pelkästä puheesta. (Kuusi 2006, 17.)

Esimerkiksi ADHD aiheuttaa usein voimakastakin yliaktiivisuutta, jonka seurauksena häiriöstä kärsivällä nuorella voi olla vaikeuksia sosiaalisissa tilanteissa

(Broman, Mattsson, Öjermo 2006, 20). Kuva yksinään voi auttaa keskittymishäiriöistä nuorta keskittymään opetuksen aiheeseen. Materiaalin tarkoituksena on kuitenkin olla myös virittämässä keskustelua, joka puolestaan lisää oppimisen mielekkyyttä. Kun esimerkiksi ADHD:sta kärsivä nuori on saanut keskitettyä huomionsa valokuvaan, kykenee hän muiden nuorten tavoin muodostamaan kuvasta omia tulkintojaan. Kuvasta käytävissä ohjatussa keskustelussa nuori voi turvallisesti tuoda omia pohdintojaan muulle ryhmälle, mikä puolestaan synnyttää nuorelle parhaimmillaan positiivisen kokemuksen sosiaalisesta kanssakäymisestä toisten nuorten ja ohjaajan kanssa.

Kuvien tulkinta ja vuorovaikutusta edistävä, keskusteleva ote opetuksessa antaa yliaktiiviselle ja häiriökäyttäytymiseen taipuvaiselle rippikoululaiselle tilan ja mahdollisuuden ilmaista itseään ja osallistua yhteiseen pohdintaan muiden kanssa. Jos ryhmässä on selkeästi keskittymishäiriöisiä rippikoululaisia, on kuvista hyvä käydä vain lyhyet keskustelut. Lyhyessä ja johdonmukaisessa keskustelussa ei synny liikaa informaatiota käsiteltäväksi keskittymishäiriöiselle nuorelle, joten nuori jaksaa keskittyä ja osallistua keskusteluun.

Kuvien katsominen ja niistä keskusteleminen ei vaadi kirjoitus- eikä lukutaitoa, joiden alueella monilla keskittymis- ja oppimisvaikeuksista, kuten lukihäiriöstä, ADHD:sta ja ADD:sta kärsivillä nuorilla on ongelmia. Esimerkiksi lukihäiriöiset myös muistavat yleensä paremmin asiat, jotka he ovat nähneet kuvana, kuin asiat, jotka on esitetty heille tekstin muodossa. Yksi opinnäytetyön tekijöistä kärsii lukihäiriöstä ja pystyy myös oman kokemuksensa kautta vahvistamaan, että kuvista on ainakin hänen kohdallaan ollut hyötyä muistamisen apuna. Hänen mukaansa visuaaliset havainnot edesauttavat muistamista, ja hänelle on esimerkiksi helpompaa muistaa, missä kohtaa kirjan sivua jokin asia on, kuin missä kirjassa se on. Myös aiemmin näkemänsä kuvan uudestaan nähdessään hän muistaa, mihin puhuttuun aiheeseen kuva on liittynyt edellisellä kuvan katselukerralla.

7.2.2 Materiaali muistin apuna

Jonkin tietyn kuvan, tiettyjen värien tai muotojen liittäminen opeteltavaan asiaan voi auttaa myöhemmin muistamaan opetushetkessä läpikäydyn asiasisällön. Voi olla helpompi palata muistelemaan kuvaa ja miettiä mitä asioita kuvaan liittyi sen sijaan, että yrittäisi muistaa mitä luennoitsija sanoi jossakin kohtaa luentoa. Kuvilla Elämään -materiaalin kuvat on tuotettu, jotta opetukseen olisi helppo palata valokuvien luoman muistijäljen avulla.

Valmiiden kuvien käyttö sopii erityisesti abstraktien aiheiden, kuten arvojen, maailmankuvan, tunteiden ja ihmissuhteiden käsittelyyn sekä ihmisen henkilökohtaisen kasvun ja elämänkatsomuksen tarkasteluun. Kuvat virittävät oppimista herättäen tulkintoja, joiden pohjalta voidaan käydä keskustelua. Käytettäessä kuvia tavoitteellisesti oppimisen virikkeenä onkin tärkeää myös keskustella kuvista ohjatusti esimerkiksi valmiiden kysymysten avulla. (Pruuki 2008, 118–122.) Kuvien voidaan siis katsoa sopivan erityisen hyvin käytettäväksi rippikouluopetuksessa, sillä rippikoulussa käsitellään pitkälti juuri elämänkysymyksiin ja nuoren henkilökohtaiseen kasvuun liittyviä aiheita. Kuvien pohjalta tapahtuva keskustelu tuo aiheet lähelle nuoren omaa elämää. Saadessaan kosketuspintaa aiheeseen nuoren mielenkiinto aihetta kohtaan herää ja hän jaksaa keskittyä opetukseen paremmin. Nuori todennäköisesti myös muistaa ja omaksuu opittavan sisällön helpommin voidessaan liittää sen omaan elämäänsä, näkemäänsä kuvaan ja opetushetkessä käytyyn keskusteluun.

Koska ihminen muistaa parhaiten toisiinsa loogisesti liittyviä asioita, on myös Kuvilla Elämään -materiaalia tuottaessa pyritty liittämään valokuvat osaksi jotakin rippikoulun kokonaisuutta. Siten yksittäinen valokuva ei jää irralliseksi muistoksi, vaan painuu rippikoululaisen mieleen osana asiasisältöä. Havaitsemisen ja säilömuistin yhteyttä on materiaalissa hyödynnetty niin, että opetuksen aikana käytetään kuvia ja sanoja, jotka yhdistyvät toisiinsa. Rippikoululainen havaitsee kuvan ja sen yhteydessä kuulemansa sanat ja lauseet, ja yhdistää ne toisiinsa. Tällöin asiayhteys tallentuu säilömuistiin, eikä jää työmuistin varaan.

7.2.3 Materiaali rippikouluopetuksen suunnittelun tukena

Luokan ilmapiirillä, opetusmateriaalilla sekä monipuolisella ja stimuloivalla oppimisympäristöllä on suuri merkitys oppimisen kannalta (Hynynen 2008, 215–216). Opinnäytetyössä on haluttu luoda erilaista opetusmateriaalia juuri sitä varten, että opetuksesta vastaavilla ohjaajilla rippikouluissa olisi entistä monipuolisempaa materiaalia käytettävissään. Materiaalit rippikouluissa saattavat usein rajoittua Raamattuun, virsi- tai laulukirjaan ja rippikoulun oppikirjaan. Luomalla uutta opetusmateriaalia halutaan helpottaa rippikouluohjaajien työmäärää monipuolisen opetuksen suunnittelussa, ja siten kannustaa rippikouluohjaajia rakentamaan mielekkäitä ja nuorten oppimista edistäviä opetuskokonaisuuksia.

Materiaalin toivotaan auttavan myös ehkäisemään häiriökäyttäytymistä rippikoulun opetustilanteissa, jotta rippikouluopetuksen vaikuttavuus koko rippikouluryhmän kannalta tehostuisi. Vaihtoehtoisen materiaalin avulla rippikouluopettajan on helpompaa luoda stimuloiva oppimisympäristö sekä vuorotella luentomaisen ja aktivoivan opetustyylin välillä. Materiaalin kautta ohjaajan on helpompaa ottaa opetusten suunnittelussa huomioon rippikoululaisten erilaiset ja erityiset tarpeet sekä monipuolinen oppimistyylien tukeminen.

7.3 Kuvilla lähelle nuoren elämää

Oppiminen ja opitun myöhempi mieleen palauttaminen helpottuvat, kun opetustilanteessa on huomioitu asiayhteys, jossa opittua on myöhemmin tarkoitus käyttää. Oppijan oppimistilanteessa kokemat tunteet toimivat sisäisenä asiayhteytenä, jonka avulla opitun voi muistaa myöhemmin. Muistia voidaan oppimistilanteessa tukea liittämällä aihe todellisen elämän tilanteeseen, käyttämällä esimerkkejä ja hyödyntämällä opetuksessa vuorovaikutusta. (Pruuki 2008, 20–21; Rauste-Von Wright, Von Wright & Soini 2003, 54–56.) Rippikoulussa opiskeltavat asiat ovat toki enemmän ajatuksen ja hengellisyyden, kuin käytännön tasolla opittavia. Kuitenkin rippikoululuokassakin opetus ja oppimisen vaikuttavuus tehostuvat, kun asiat tuodaan lähelle nuoren omaa elämää, ja opetuksen välinee-

nä käytetään vuorovaikutuksellista keskustelua sekä stimuloivia virikkeitä, kuten valokuvia ja videoita. Kuvilla Elämään -materiaali on tarkoitettu virittämään keskustelua ja herättämään tunteita, mikä puolestaan auttaa nuorta liittämään käsiteltävän asian omaan elämäänsä ja kokemuksiinsa. Materiaali sisältää valmiita keskustelukysymyksiä ja sen pohjalta voi opetuksessa toteuttaa esimerkiksi näytelmän keinoin harjoitteita, jotka tuovat käsiteltävän asian eläväksi tilanteeksi.

Rippikoulujen sisältö suunnitellaan rippikoulusuunnitelman tavoitteita vastaavaksi. Nykyisessä Elämä – Usko – Rukous -rippikoulusuunnitelmassa rippikoulun oppiaines on jaettu kuvainnollisesti kolmeen koriin, joiden nimet ovat Elämä, Usko ja Rukous. (Pruuki 2010, 48.) Kuvilla elämään -materiaalipaketti tarjoaa nimensä mukaisesti aineksia opetukseen erityisesti Elämä-korin näkökulmasta. Materiaalin avulla rippikoulun aiheet, jotka voivat tuntua nuoresta vaikeaselkoisilta tai vierailta, voidaan tuoda lähelle nuoren omaa elämää. Kun nuori pystyy kuvan ja tulkintansa avulla liittämään käsiteltävän aiheen omaan, maanpäälliseen elämäänsä, kykenee hän ymmärtämään, mistä aiheessa on kyse. Näin ollen abstraktit hengelliset asiat tai Raamatun muinaiset tapahtumat eivät jää irrallisiksi nuoren elämästä, vaan hän voi helpommin ymmärtää niiden merkittävyyden. Myös yhteinen keskustelu ja pohdinta kuvan pohjalta avaavat uusia näkökulmia käsiteltävään aiheeseen ja auttavat nuorta ymmärtämään aiheen sisältöä. Rippikoulun ohjaajakin voi oppia uutta opettamastaan aiheesta yhteisen keskustelun kautta.

Elämä-korin lisäksi materiaalista voi löytyä aineksia myös Usko- ja Rukous-koreista. Pääpaino materiaalissa on kuitenkin Elämä-korissa, sillä pyrkimys on saada nuoret kiinnostumaan rippikouluaiheista ja ymmärtämään niitä paremmin, jotta rippikoulun vaikuttavuus tehostuisi. Monelle rippikoululaiselle Usko- ja Rukous-korien sisältö on vielä tuntemattomampaa oppiainesta, kun taas elämänkysymykset liittyvät jokaisen nuoren elämään jollain tapaa. Elämä-kori on siis tietyllä tapaa lähimpänä nuoria, ja sen kautta on helppoa lähestyä rippikoulun aiheita. Rippikoulun ohjaajan asiantuntijuudella keskusteluun ja opetukseen saadaan enemmän sisältöä myös Usko- ja Rukous-koreista. Rukous-korin sisäl-

löt myös tulevat vahvemmin esiin rippikoulun muissa osioissa kuin opetushetkissä, esimerkiksi jumalanpalveluksissa ja hartauksissa. Usko-korin aineksia on paljon muussa opetusmateriaalissa, kuten Raamatussa ja rippikouluoppikirjoissa.

Materiaalipaketissa on valmiita kysymyksiä keskustelun rakentamiseksi sekä esimerkit kuvien tulkinnasta ja liittämisestä opetuksen aiheeseen. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että ohjaajan tulisi käyttää vain valmiiksi tarjottuja kysymyksiä, vaan hänellä on vapaus kehittää kuvan pohjalta myös omia kysymyksiä, joiden kautta ohjata rippikouluryhmän keskustelua. Rippikouluryhmä saattaa itsekin tuoda keskusteluun puolia, joihin ohjaaja voi tarttua ja halutessaan kysyä lisäkysymyksiä keskusteluun tuoduista aiheista. Myöskään kuvia avaavat tulkinnan esimerkit eivät ole tarkoitettu valmiiksi vastauksiksi, vaan kuvasta voi syntyä keskustelussa aivan erilaisia tulkintoja, jotka silti liittyvät opetettavaan aiheeseen. Kuvan tehtävänä on synnyttää katsojassa tunteita, ajatuksia ja kysymyksiä, joiden kautta katsoja luo oman tulkintansa ja löytää mahdollisesti yhtymäkohdan omaan elämäänsä.

8 KUVILLA ELÄMÄÄN – Materiaalin synty ja opinnäytetyöprosessin kuvaus

Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi visuaalinen virikemateriaalipaketti, Kuvilla elämään. Materiaali on koottu USB-muistitikulle. Kuvilla elämään sisältää 55 valokuvaa, jotka on jaoteltu rippikoulun eri opetustuokioiden aiheisiin. Näiden valokuvien tarkoituksena on olla rippikouluopetuksen aiheeseen johdattelevina ja keskustelua synnyttävinä virikkeinä. Lisäksi materiaalipaketissa on Lisämateriaali-kansio, jossa on vielä lisää valokuvia käytettäväksi vaihtoehtoisina kuvina opetuksessa tai esimerkiksi taustakuvina. Kaikkiaan materiaali sisältää 151 valokuvaa. Valokuvien on tarkoitus virittää rippikouluryhmässä tulkintoja ja keskustelua. Keskustelun ohjaamiseksi materiaalipaketissa on myös keskusteluky-symyksiä.

Yhteen opetustuokioon on valokuvien sijasta aihetta havainnollistava videokatkelma, jota voi käyttää opetuksessa keskustelun virittäjänä samaan tapaan, kuin valokuvia. Lisäksi tuotimme materiaalin lisänä yhteistyötahomme Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan rippikoulu- ja nuorisotyön käyttöön kaksi videota. Näitä videoita Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan rippikoulu- ja nuorisotyö voi hyödyntää myös rippikouluopetuksissa ”Miksi rippikouluun?” ja ”Seurakunnan nuorisotyö”. Videoita voidaan käyttää myös markkinointitarkoituksissa.

8.1 Yhteistyötaho ja työn tarve

Ajatus opinnäytetyön mahdollisesta aiheesta oli syntynyt jo ennen yhteistyötahon löytymistä. Alku kiinnostavalle teorialle oli olemassa, ja koimme työlle olevan tarvetta yleisesti rippikoulutyön kentällä. Opinnäytetyöhön tarvittiin kuitenkin yhteistyötahoksi yksittäinen työelämän edustaja, jolla olisi tilausta työlle. Yhteistyötaho löytyi lopulta Matilda Moilasen seurakuntaharjoittelujakson kautta; Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnasta ilmaistiin kiinnostusta visuaaliselle virikemateriaalille. Erityisesti seurakunnassa oli tilausta nuorisotyön esittelyvideolle, joka

sopi hyvin osaksi materiaalipakettiamme, Seurakuntayhteyttä ja nuorisotyötä käsittelevään rippikouluopetukseen.

Helsingin Tuomiokirkkoseurakunta on Helsingin ydinkeskustan alueella toimiva seurakunta. Seurakunnassa on noin 29 000 jäsentä ja sen toimialueita ovat Kruununuhaka, Katajanokka, Kluuvi, Kamppi, Ruoholahti, Eira, Punavuori, Ullanlinna, Kaartinkaupunki, Kaivopuisto, Suomenlinna, Jätkäsaari ja Isosaari. Seurakunnan kirkkorakennuksia ovat Helsingin Tuomiokirkon ohella Mikael Agricolan kirkko, Suomenlinnan kirkko, Johanneksenkirkko, Vanha kirkko ja Ruoholahden kappeli. (Helsingin seurakunnat i.a. a.)

Nuorisotyö Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnassa on keskitetty Mikael Agricolan kirkolle. Kirkon tiloissa järjestetään erilaisia nuorteniltoja sekä viikoittainen, nuorekas Agricolamessu. (Helsingin seurakunnat i.a. b.) Agricolamessu ei ole pelkästään nuorille suunnattua toimintaa, mutta useimmista jumalanpalveluksista poikkeavan musiikin ja tunnelman vuoksi messun kävijät ovat pääsääntöisesti nuoria ja nuoria aikuisia. Agricolamessut ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka Mikael Agricolan kirkolla hyödynnetään audiovisuaalisia elementtejä seurakunnan työssä. Messuissa on panostettu valaistukseen ja musiikkiin, ja esimerkiksi kohtikeräyksen kohteesta näytetään usein video.

Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnassa työskentelee studioisäntä Vili Lahti, joka oli tärkeä yhteyshenkilö ja apu materiaalipakettimme tuottamisessa. Yhteistyöseurakuntamme työssä on siis totuttu eri yhteyksissä hyödyntämään esimerkiksi videoita, joten materiaalimme herätti yhteyshenkilöissä nopeasti kiinnostusta. Prosessin alussa Lahden lisäksi yhteyshenkilönämme seurakuntaan toimi rippikoulutyötäkin tekevä varhaisnuorisotyönohjaaja Nana Honkasalo. Videoiden kuvausjärjestelyiden ja materiaalin arvioinnin tiimoilta olimme yhteydessä myös muihin Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan nuorisotyönohjaajiin.

8.2 Materiaalin suunnittelu

Opinnäytetyöprosessin alussa suunnittelimme, että tekisimme muutaman videon ja lisäksi runsaasti valokuvia rippikoulun opetustuokioiden tueksi. Ajatuksena oli tarjota oppimista tukevia virikkeitä sellaisille rippikoululaisille, jotka eivät jaksaisi keskittyä opetukseen. Kuvan katsominen johdattelisi opetukseen ja myös auttaisi nuorta pitämään ajatuksensa opetuksessa. Pian suunnitelmamme materiaalista tarkentuivat, ja saimme siihen lisää syvyyttä ja painoarvoa. Päätimme työstää materiaalipakettiimme paitsi rippikouluopetuksen aiheisiin liittyvää visuaalista materiaalia, myös kyseisen materiaalin käyttöarvoa lisääviä keskustelukysymyksiä.

Valokuvien ja videoiden suunnittelu alkoi rippikoulun opetustuokioiden aiheiden kartoituksella. Työn tarkoituksena on tarjota materiaalia mahdollisimman monen rippikoulussa käsiteltävään aiheeseen liittyen. Valmis materiaali kattaakin rippikoulun pääteemat, ja sopii siksi käytettäväksi läpi koko rippikoulun, mikäli rippikoulun ohjaaja sitä haluaa kokonaisuutena hyödyntää. Materiaalin osat ovat kuitenkin toisistaan riippumattomia kokonaisuuksia, joita voi käyttää myös yksittäisessä rippikoulun opetushetkessä, jos ohjaaja haluaa toteuttaa osan opetuksesta muulla tavoin. Yksittäisen opetustuokion voi myös huolellisella suunnittelulla rakentaa kokonaan materiaalin kautta käsiteltäväksi, mutta ensisijaisesti materiaali on ajateltu hyödynnettäväksi opetuksen alussa aiheeseen virittäytymiseen. Opetuksen ohjaaja tuo ammatillisella tietämyksellään aiheen käsitteilyyn tarvittavan teologisen sisällön, jota materiaali tukee.

Suunnittelun alkuvaiheessa laadimme listan mahdollisista rippikoulun opetustuokioista. Lista pohjautui omiin kokemuksiimme rippikoulujen ohjaajina sekä työssä käyttämiimme rippikouluoppikirjoihin Ihan Sama ja Johannes 3:16. Pohdimme mahdollisia kuvausideoita listan eri opetusaiheisiin. Lähinnä alustavien kuvausideoiden toteutettavuuden perusteella listalta valikoituivat ne rippikoulun olennaisia teemoja käsittelevät opetusaiheet, joille valokuvia ja videoita alettaisiin tuottaa. Opetusaiheista keskusteltiin vielä yhteistyötahon edustajien kanssa ja laadittua listaa verrattiin niihin aiheisiin, joita Helsingin Tuomiokirkkoseura-

kunnan rippikouluissa on perinteisesti opetettu. Valmis materiaali sisältää visuaalista sisältöä seuraaviin rippikouluaiheisiin: Armo, Diakonia, Ehtoollinen, Elämänvalinnat, lankaikkisuus ja ylösnousemus, Jeesus, Jumalan ilmoitukset, Kaste, Kolmiyhteinen Jumala, Konfirmaatio, Kuka minä olen?, Kärsimys ja kuolema, Laki ja käskyt, Luoja ja luominen, Lähetystyö, Miksi rippikouluun?, Omatunto, Pyhä Henki, Raamattu, Rakkaus ja ihmissuhteet, Rippi, Rukous, Seurakuntayhteys ja nuorisotyö, Sovitus ja lunastus, Synti, Taivas ja Helvetti, Usko sekä Uskonelämän hoitaminen.

Joidenkin opetustuokioiden aiheisiin ajatukset valokuvien sisällöstä syntyivät helposti, mutta toiset vaativat enemmän pohdintaa ja suunnittelua. Alkuperäinen ajatus oli kuvata johonkin opetushetkeen muutaman minuutin mittainen, draamallinen lyhytelokuva, mutta ajatuksesta luovuttiin materiaalin tuottamisvaiheessa sen suuritöisyyden vuoksi. Ajalliset resurssit eivät olisi riittäneet lyhytelokuvan tuottamiseen. Videomateriaalia tuotettiin lopulta vain kolmeen opetustuokioon. Näistä kahteen tuotettiin kertomukselliset videot ja yhteen, Jumalan kolminaisuutta käsittelevään opetukseen joidenkin sekuntien mittainen, yksinkertainen videokatkelma. Kaksi pidempää ja tarinallisempaa videota tuotettiin erityisesti Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan rippikoulu- ja nuorisotyön markkinoitkäyttöön. Nämä kaksi videota sopivat rippikoulun aiheisiin Miksi rippikouluun? sekä Seurakuntayhteys ja nuorisotyö. Seurakuntayhteys ja nuorisotyö-opetukseen soveltuvalla videolla esitellään Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan nuorisotyön toimintaa. Video tuotettiin yhteistyötahon erityisestä tilauksesta muiden materiaalin osien ollessa enemmän oman suunnittelumme tulosta.

8.3 Materiaalin tuottamista edeltävä taustatyö

Opinnäytetyön perustana ovat tavoitteet, jotka opinnäytetyöllä halutaan saavuttaa. Tavoitteet ohjasivat materiaalin tuottamista, ja tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittiin teoreettista tietopohjaa, jonka lähtökohdista materiaalista voitiin luoda tarkoituksenmukaista ja merkittävää. Ennen varsinaisen materiaalin tarkkaa suunnittelua ja työstämistä hankittiin koko työlle suuntaviivat aiemman tutkimus-

tiedon perusteella. Teoriallemme siitä, että visuaaliset virikkeet ja niistä heräävä keskustelu auttavat nuorta keskittymään ja kiinnostumaan rippikouluopetuksesta sekä muistamaan sen sisältöjä, löytyi tukea niin rippikouluun kuin oppimiseen liittyvästä kirjallisuudesta ja tutkimuksista. Opinnäytetyön tekeminen alkoikin teoriapohjan rakentamisella. Teoriaan tutustumisen kautta työ ja sen merkitys hahmottuivat syvemmin, ja työn arvo kasvoi käyttömahdollisuuksien lisääntyessä.

Teorian kirjoittamisen alussa hahmoteltiin keskeisimmät aihealueet, joista tietoa ryhdyttäisiin etsimään. Keskeisimmiksi käsitteiksi alussa nousivat oppiminen ja sen vaikeudet, rippikoulu ja kuvien käyttö opetuksessa. Nämä aiheet jaettiin aluksi kaikkien kolmen opinnäytetyön tekijän kesken niin, että jokainen keskittyi erityisesti kirjoittamaan teoriaa yhdestä aiheesta. Säännöllisesti tekstejä koottiin yhteen, jotta kokonaisuus alkoi hahmottua. Myöhemmin aihealueita myös vaihdettiin opinnäytetyön tekijöiden kesken, jotta jokainen perehtyi teoriaan monipuolisesti ja hahmotti sen kokonaisuutena. Kirjallisuuteen perehtymisen myötä löytyi myös uusia opinnäytetyön kannalta merkittäviä käsitteitä, joiden kautta teoriapohja muodostui aiempaa monipuolisemmaksi.

Teorian kirjoittaminen oli aluksi melko hidasta, mutta kun opinnäytetyöraportin runko alkoi tarkemmin hahmottua, oli teoriaakin helpompi kirjoittaa määrätietoisesti. Pyrimme alusta asti siihen, että teoria olisi mahdollisimman valmista ennen kuin ryhtyisimme tuottamaan varsinaista materiaalia. Materiaalista saadaan tuotettua tarkoituksenmukaisempaa, jos teoria sen pohjalla on valmiina ohjaamassa työskentelyä. Opinnäytetyön valmistumista edeltävänä kesänä keskityimme joksikin aikaa käytännön toteutukseen, joskin jatkoimme teoriatekstin kirjoittamista materiaalin työstämisen ohella. Materiaaliimme kuuluva rippikoulujen esittelyvideo kuvattiin kesällä, jotta kesän rippikoululaisilla oli rippikoulukokemus vielä tuoreessa muistissa. Videolla nuoret kertovat ajatuksiaan rippikoulusta ja sen tunnelmista, ja videolle haluttiin mahdollisimman innostuneita ja tuoreita kokemuksia. Materiaalin kuvaaminen ja työstäminen hyvissä ajoin oli välttämätöntä, sillä kokonaisuutena materiaali oli isotöinen. Jokaisesta kuvasta ja videosta kirjoitettiin myös ajatuksia niiden liittämistä rippikouluopetuksen

aiheisiin, mikä helpotti työtämme materiaalin koontivaiheessa. Teoriamme sisältö oli tiedossamme ja kulki mukana materiaalin suunnittelussa.

8.4 Materiaalipaketin tuotantoprosessi

Aluksi kartoitimme, mitä jo aiemmin ottamistamme valokuvista voisimme hyödyntää materiaalipaketissa. Joitakin sellaisia kuvia löytyikin, jotka toivat mieleemme tiettyjä rippikoulussa käsiteltäviä aiheita. Moniin aiheisiin emme kuitenkaan löytäneet kuva-arkistoistamme materiaalia, ja joihinkin halusimme kuvata uutta, enemmän nuorten maailmaa kohtaavaa materiaalia. Opetustuokioiden aiheiden listauksen pohjalta laadittiin alustava kuvaussuunnitelma, jossa kunkin aiheen kohdalle listattiin ajatuksia siitä, miten aiheen voisi kuvata materiaaliin. Suuri osa suunnitelmista toteutui, ja jotkut korvautuivat uusilla, paremmilla tai toteuttamiskelpoisemmilla ideoilla. Joitakin ehkäpä vaikuttavimmista kuvausvisioistamme emme kyenneet ajallisten resurssien tai avustajien löytämisen vaikeuden vuoksi vielä toteuttamaan. Pyrkimyksemme on kuitenkin tulevaisuudessa kehittää materiaaliamme vielä markkinointikelpoiseksi tuotteeksi. Tällöin arvioimme uudestaan jokaisen kuvan vaikuttavuutta opetuksen aiheen kontekstissa, ja sisällytämme mahdollisesti mukaan niitä valokuvia ja videoita, joita emme opinnäytetyöversioon kyenneet toteuttamaan.

Vanhoista arkistoista kokoamissamme ja uusissa, nimenomaisesti materiaalia varten kuvaamissamme valokuvissa oli lopulta paljon valinnanvaraa. Joillekin tunneille oli vaikeuksia löytää sopivaa kuvaa, mutta toisiin aiheisiin saattoi olla useampi hyvä vaihtoehto. Karsimme monia kuvia pois, ja pyrimme valikoimaan opetustuokioihin sellaiset kuvat, joista saisi helposti aikaan keskustelua opetuksen aiheesta. Kokosimme materiaalipakettiin myös Lisämateriaali-kansion, josta rippikoulun ohjaaja voi itse löytää vaihtoehtoisia kuvia opetustuokioihin, mikäli esimerkiksi kokee aiheeseen valmiiksi liitetyn kuvan vaikeaksi. Lisämateriaali on hyödyllistä myös taustakuvina käytettäväksi. Rippikouluopetuksessa käytetään melko usein diaesityksiä, kuten PowerPoint, jossa taustakuvat ovat piristävä ja

visuaalista oppimista sekä keskittymistä tukeva lisä. Lisämateriaalista voi löytää näytettäviä valokuvia myös hartauksiin ja aamunavauksiin.

8.4.1 Videoiden työstäminen

Olimme päättäneet kuvata materiaaliin ainakin kaksi videota valokuvien lisäksi. Videoiden suuritoisyyden vuoksi päätimme rajata videoiden määrän pieneksi. Yhteistyöseurakunnan ehdotuksesta videoiksi valikoituivat Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan nuoriso- ja rippikoulutyötä esittelevät videot. Videot sopivat käytettäväksi rippikouluopetuksissa Seurakuntayhteys ja nuorisotyö sekä Miksi rippikouluun?, minkä lisäksi yhteistyötaho voi käyttää niitä toimintansa markkinoinnissa ja edistämisessä.

Ensimmäisenä kuvattiin Miksi rippikouluun? -video. Video on kestoaltaan 1:34 minuuttia ja siinä Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan rippikoulun käyneet nuoret kertovat, minkälaista rippikoulussa on ja miksi siihen kannattaa osallistua. Videon käsikirjoittaminen ei ollut työlästä, sillä video pohjautuu haastatteluihin. Pohdimme valmiiksi vain haastattelukysymykset, ja videon tarkempi rakenne muotoutui vasta editointivaiheessa. Video kuvattiin Mikael Agricolan kirkolla nuortenillassa. Paikalla oli paljon nuoria, joista vapaaehtoiset saivat tulla kuvattaviksi kertomaan rippikoulukokemuksistaan. Kuvauskaluston saimme lainata seurakunnalta. Kuvauksissa oli mukana studioisäntä Vili Lahti, joka opasti meitä laitteiston käytössä. Kuvausten lopuksi videolla esiintyville avustajille jaettiin avustajasopimukset, joilla avustaja ja alaikäisen avustajan huoltaja antavat suostumuksensa videon julkiseen esittämiseen. Nuoria ohjeistettiin tuomaan huoltajan allekirjoituksella varustettu sopimus Mikael Agricolan kirkolle jollekin nuorisotyönohjaajista.

Toisena kuvasimme kaksi minuuttia seitsemän sekuntia kestävästä nuorisotyön esittelyvideon, jolla esitellään Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan nuortentointia. Videon kuvasimme itsenäisesti erityisesti extreme- ja urheilukäyttöön

suunnitellulla GoPro-kameralla, jolla video saatiin kuvattua ikään kuin nuoren silmin. Video haluttiin kuvata aidosta nuortenillasta, joten kuvasimme sen sellaisen nuortenillan yhteydessä, jossa käy vain pieni määrä nuoria. Näin varmistuimme siitä, että videolla esiintyisi vain sellaisia nuoria, jotka ovat siinä vapaaehtoisesti. Avustajia yritettiin rekrytoida jo etukäteen nuorisotyönohjaajan kautta, mutta varmuutta avustajista ei ollut, joten avustajasopimukset jaettiin jälleen vasta kuvausten yhteydessä.

Videoiden editoinnista opinnäytetyötiimillämme ei ollut juurikaan aiempaa kokemusta. Videoiden teko oli uusi haaste, jota halusimme opinnäytetyömme kautta myös opetella. Vili Lahti huolehti suuresta osasta editointia, mutta olimme kaikki läsnä editointitilanteissa ja hahmottelimme yhdessä videoiden rakentumista. Toisena kuvatun nuorisotyövideon kohdalla olimme jo osanneet itsenäisesti tehdä editoinnin pohjatyötä, joten videon editointi loppuun oli huomattavasti nopeampaa kuin ensimmäisen videon editointi.

Olimme tyytyväisiä valmiisiin videoihin, mutta emme olleet vielä saaneet kaikkien avustajien huoltajien lupaa videon julkiseen esittämiseen. Juuri ennen opinnäytetyön esitarkastukseen jättöä saimmekin tietää, että eräs rippikouluvideolla keskeisesti esiintyvä nuori ei ollut saanut huoltajansa suostumusta videon julkiseen esittämiseen. Lopullisesta videosta jouduttiin siis poistamaan paljon käyttökelpoista materiaalia. Avustajasopimukset olisikin tullut allekirjoituttaa huoltajilla jo ennen videon kuvaamista, mutta potentiaalisiiin avustajiin oli vaikeaa saada etukäteen yhteyttä. Emme tienneet, keitä avustajiksi olisi tulossa, joten emme voineet antaa nuorille sopimuksia etukäteen. Ensimmäiseen videoon liittyen olimme yhteydessä studioisäntä Vili Lahteen, mutta hän ei vastaa nuortenilloista, joten hän ei kyennyt rekrytoimaan nuoria videolle. Laitoimme ilmoituksen kuvauksista ja avustajien tarpeesta Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan nuorisotyön Facebook-sivulle, mutta emme saaneet ennakkoilmoittautumisia avustajilta.

Näiden ainoastaan Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan käyttöön suunnattujen videoiden lisäksi materiaalipakettiin sisältyy yksi lyhyt ja yksinkertainen video-

katkelma. Katkelma liittyy Jumalan kolminaisuutta käsittelevään opetustuokioon, ja sen tehtävä on valokuvaa tehokkaammin havainnollistaa opetuksen aihetta. Katkelma on yksinkertaisesti toteutettu, eikä sitä lyhyen kestonsa vuoksi ole juurikaan editoitu.

8.4.2 Keskustelukysymykset

Materiaali sisältää erilaisia valmiita kysymyksiä, joilla rippikouluryhmän keskustelua kuvien ja videoiden pohjalta voi johdatella. Suurin osa keskustelukysymyksistä syntyi yhdellä kertaa, kun niitä ryhdyttiin listaamaan. Saamamme palautteen perusteella siirsimme kuitenkin osan kysymyksistä oman otsikkonsa alle eräänlaisiksi lämmittelykysymyksiksi, joita ohjaaja voi käyttää, jos ryhmässä on vaikeaa synnyttää keskustelua. Näiden kysymysten vastaukset ovat ilmiselviä tai helposti nimettävissä kuvasta. Yksin näiden kysymysten pohjalta ei synny syvällistä jatkumoa keskustelulle, mutta ne toimivat rohkaistessa nuoria keskusteluun tai kiinnittämään huomionsa kuvaan. Esitellessämme opinnäytetyömme osaa esillä oli joitakin tähän kategoriaan kuuluvia kysymyksiä. Saimme palautetta niiden epäolennaisuudesta kuvan tulkinnan kannalta, joten päätimme aluksi poistaa vastaavat kysymykset materiaalista. Löysimme kuitenkin niin sanottuja jäänmurtajakysymyksiä tukevaa teoretietoa, jonka mukaan on hyödyllistä pyrkiä katsomaan kuvia aluksi ilman omia tulkintoja, pyytämällä kuvan katsojaa kertomaan ääneen kuvasta konkreettisia havaintoja (Vuorinen 2005, 164).

Yleisluontoisten, pohdintaa ja keskustelua edistävien kysymysten lisäksi laadimme materiaaliin tarkentavia kysymyksiä kaikista opetusaiheiden kuvista. Kaikkien kuvien yhteys opetustuokion aiheeseen ei ole ilmiselvä, joten jokaisen kuvan yhteydessä löytyy materiaalista apua kyseisen kuvan tulkintaan. Rippikoulun ohjaajalle on kunkin kuvan yhteydessä esimerkki kuvan tulkinnasta ja liittämistä opetuksen aiheeseen. Lisäksi kuvien yhteyteen on liitetty keskustelukysymyksiä, joiden avulla rippikouluryhmä voi löytää kuvan ja käsiteltävän aiheen yhteyden. Ohjaaja voi kuitenkin löytää kuvasta erilaisen tulkinnan, jota kohti johdattelee ryhmän keskustelua. Myös rippikoululaiset voivat tulkita kuvaa

uudella tavalla, ja ohjaajan on hyvä antaa tilaa nuorten omille tulkinnoille keskustelun lomassa. Keskustelukysymykset kuitenkin auttavat ryhmää pysymään opetuksen aiheessa ja pohtimaan kuvan sisältöä eri näkökulmista.

Keskustelukysymysten, niin sanottujen lämmittelykysymysten sekä yksittäisiä kuvia koskevien tulkintojen lisäksi materiaalissa on vielä muutamia ehdotuksia toiminnalliseen työskentelyyn kuvien pohjalta. Kuville voi esimerkiksi keksiä jatkotapahtumia, jotka voidaan myös näytellä. Materiaalimme keskittyy visuaalisen oppimisen tukemiseen, mutta halusimme tuoda siihen monipuolisuutta laatimalla joitakin ehdotuksia toiminnallisen ja kokemuksellisen oppimisen tukemiseksi.

8.4.3 Materiaalin testaaminen

Tämänhetkinen materiaalimme on tarkoitettu käytettäväksi yhteistyöseurakuntamme rippikoulu- ja nuorisotyössä. Materiaalia on kuitenkin tarkoitus vielä tulevaisuudessa kehittää tuotteeksi, jota voi mahdollisesti myydä eri seurakuntien käyttöön. Siksi pidimme materiaalin testauksessa tärkeänä sitä, että antaisimme materiaalin testattavaksi muille ja keräisimme palautetta materiaalin käyttökokemuksista. Saimme annettua materiaalin osia testattavaksi eri yhteyksissä kolmelle ihmiselle.

Olimme suunnitelleet, että testaisimme itsekin materiaalia jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja lisäksi vielä lopuksi valmista materiaalia, mutta aikataulusongelmien vuoksi emme päässeet kokeilemaan materiaalin käytettävyyttä, kuten olimme toivoneet. Kukaan meistä ei myöskään ollut kesällä töissä seurakunnan rippikoulutyössä, joten meillä ei henkilökohtaisesti ollut mahdollisuutta kokeilla materiaalin toimivuutta aidossa rippikouluympäristössä. Saimme kuitenkin riittävästi palautetta materiaalin käytöstä voidaksemme sanoa, että materiaali toimii tavoitteidemme mukaisesti.

Materiaalimme osia kokeiltiin rippikoululeirillä, nuortenillassa ja leiriavustajien koulutusleirillä. Kurssitoverimme Noora Ijäksen kautta saimme palautetta materiaalin toimivuudesta varsinaiselle kohderyhmälle, sillä hän käytti materiaalin osaa Tikkurilan seurakunnan rippikoululeirillä. Teologian opiskelija Vili Sarento kokeili materiaalimme kuvan ja keskustelukysymysten toimivuutta opetuksen osana Vapaaseurakunnan nuortenillassa. Porin seurakunnan nuorisopastori Tapio Hietalahti käytti materiaalia opetuksessa leiriavustajien koulutusleirillä. Testausten perusteella materiaalista saatiin positiivista palautetta, joka tuki teoriaamme kuvan ja keskustelun hyödyistä rippikouluopetuksessa. Testauksen tuloksiin palaamme tarkemmin materiaalin arviointia käsittelevässä luvussa.

8.4.4 Materiaalin tallennusformaatti

Pohdinta siitä, millaiseen muotoon kokoaisimme kaiken tuottamamme materiaalin yhdeksi kokonaisuudeksi, osoittautui oletettua vaikeammaksi. Olimme kavaillleet tuottavamme DVD-levyn, jonka valikosta löytyisivät eri opetustuokioiden kuvat ja videot. Saimme kuitenkin palautetta valikon kautta navigoitavien DVD-levyjen käyttökokemuksesta, jonka mukaan valikon selaamiseen kuluu valtavasti ylimääräistä aikaa. Olisimme koonneet materiaalin cd-levylle, mutta materiaalin koko ylitti cd-levyn kapasiteetin. Pohdimme monia vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa materiaalipaketti, ja jokaisessa ehdotuksessa tulivat vastaan omat ongelmansa.

Materiaalimme kokoamista vaikeutti se, että materiaali sisältää kuvien ja videoiden ohella paljon tekstiä. Valmiista materiaalipaketista tuli löytyä kätevästi kuvat ja videot tulkintoihin ja kysymyksiin, yleisluontoiset keskustelukysymykset ja toiminnalliset harjoitteet, materiaalin käyttöohjeet ja tarkoitus sekä kuvien tekijänoikeustiedot. Lisäksi pohdimme, että on hyvä tarjota materiaalin käyttäjälle mahdollisuus näyttää levyiltä useampi valokuva peräkkäin, ilman että välissä näkyy kuvien tulkintaan liittyvää tekstiä. Kuitenkin valokuvan ja kyseiseen valokuvaan liittyvän tulkinnan täytyi löytyä selkeästi toistensa yhteydestä. Ratkaisu olisi ollut pelkät kuvat ja videot sisältävä levyke, jonka oheen olisi painatettu

käyttöohjeet, keskustelukysymykset ja kuvat tulkintoineen sisältävä materiaalin ohjekirja. Tällaisen painotuotteen luomiseen resurssit eivät kuitenkaan riittäneet.

Lopulta päädyimme kokoamaan materiaalin USB-muistitikulle käytettäväksi tietokoneen kautta. Muistitikulta videot ja lisämateriaali löytyvät omista kansioistaan, ja opetustuokioiden valokuvat tulkintoineen sekä keskustelukysymykset, käyttöohjeet ja tekijänoikeustiedot on koottu PowerPointin pohjalta tehtyyn pdf-tiedostoon ikään kuin sähköiseksi kuvakirjaksi. Pdf-tiedostossa on interaktiivinen sisällysluettelo, jotta opetusaiheiden välillä navigointi on helppoa. Lisäksi muistitikulla on toinen PowerPoint-esityksen pohjalta luotu pdf-tiedosto, jossa ei ole opetusaiheiden nimiä lukuun ottamatta lainkaan tekstiä, vaan ainoastaan kuvat samassa järjestyksessä kuin tekstit sisältävässä pdf-tiedostossa. Jo yhdestä kuvasta keskusteluun saa opetuksessa kulumaan melko paljon aikaa, joten on todennäköistä, että yhdessä opetushetkessä käytetään vain yhtä kuvaa. Kuitenkin siltä varalta, että rippikouluohjaaja kokee hyödylliseksi näyttää useampaa kuvaa peräkkäin, on pelkät kuvat sisältävä pdf-tiedosto luotu helpottamaan kuvien esittämistä rippikoululaisille. Muistitikulta löytyy myös tulostettavaksi tarkoitettu tekstitiedosto, johon on koottu kaikki keskustelukysymykset sekä jokaiseen opetusaiheeseen liittyvät tulkintaa avustavat kysymykset, jotta ohjaaja voi halutessaan tulostaa itselleen muistilistan kysymyksistä.

Valmiin materiaalin muoto vastaa tämänhetkisistä vaihtoehdoista parhaiten sitä, mitä haluamme materiaalipakettimme olevan. Materiaalipaketin käytettävyydessä on pyritty huomioimaan kuvien käytön monipuolisuus ja erilaiset mahdollisuudet sekä kuvien ja keskustelun yhteys. Materiaalia voi käyttää erilaisiin tarpeisiin ja käyttäjän on helppo valikoida käytettäväksi vain haluamansa kuvat ja kysymykset. Materiaalin toistamiseen ei myöskään vaadita DVD-soitinta eikä Microsoft Officea. Materiaali on suunniteltu käytettäväksi niin, että valokuva tai video heijastetaan dataprojektorin kautta rippikouluryhmän nähtäville. Ilman dataprojektorin materiaalin käyttö on haastavaa, mutta tarvittaessa kuvan voi näyttää rippikoululaisille vaikkapa suoraan tietokoneen ruudulta.

8.5 Arviointi ja johtopäätökset materiaalin käytettävyydestä

Olemme tyytyväisiä valmiiseen työhön ja koemme onnistuneemme työmme tavoitteissa. Toivomme kuitenkin vielä voivamme kehittää materiaalia entistä paremmaksi ja vaikuttavammaksi. Haluamme tulevaisuudessa hyödyntää muitakin, toistaiseksi toteuttamatta jääneitä visioitamme materiaalissa. Tahdomme myös kerätä käyttökokemuksia valmiin materiaalin käytöstä rippikoulutyössä, ja kerättyjen kokemusten pohjalta kehittää materiaalin muotoa ja sisältöä mahdollisesti paremmaksi ja käyttäjäänsä kohtaavammaksi.

Opinnäytetyön ja Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnalle suunnatun materiaali-paketin pohjalta on tarkoitus kehittää Suomen evankelisluterilaisen kirkon rippikoulutyötä yleisesti hyödyttävä materiaali-paketti. Opinnäytetyönä tuottamamme materiaali-paketti on kuitenkin jo itsessään hyvä ja toimiva, omana kokonaisuutenaan valmis ja käyttökelpoinen materiaali yhteistyöseurakuntamme käyttöön. Tulevaisuudessa haluamme lähinnä kuvata uutta materiaalia, jotta kuvien sisältö olisi suuremmin liitettävissä nuorten elämään. Haluamme myös lisätä videoiden määrää ja saada mukaan draamallisia videoita.

8.5.1 Materiaalin arviointi

Materiaalin testauksesta saamamme palaute oli pääosin positiivista. Palautetta kerättiin sekä materiaalia opetus- tai hartaustilanteessa käyttäneiltä ohjaajilta että testausilanteeseen osallistuneilta nuorilta. Palautteen keruuseen oli laadittu palautekaavakkeet, ohjaajille ja nuorille omansa. Osa palautteesta saatiin suullisesti.

Porin seurakunnan leiriavustajien koulutusviikonlopussa olleiden nuorten palaute kuvista osana opetusta osoitti, että suurimmaksi osaksi nuoret pitivät kuvia opetusta tukevina, tarpeellisina ja hyvinä. Vain yhden nuoren palaute oli, että kuvat olisivat häirinneet opetukseen keskittymistä. Tämä johtui kuitenkin siitä, että kyseinen henkilö istui opetuksen aikana selin kuviin nähden, ja joutui aina

kääntymään katsoakseen kuvaa. Kyseinen nuori lisäsi myös, että paremmalla opetushetken suunnittelulla ja nuorten paikkojen asettelemisella kuvat olisivat olleet piristäviä ja hyviä, ja toimisivat hänen mielestään rippikoulussa paremmin. Muut palautteet olivat pelkästään positiivisia. Suurimman osan mielestä valokuvat piristivät opetusta ja auttoivat hahmottamaan aiheita ja syventymään opiskeltavaan asiaan. Osa sanoi, että valokuvat eivät varsinaisesti auttaneet keskittymiseen, mutta olivat silti piristävä osa opetusta.

Teologian opiskelija Vili Sarento testasi valokuvia nuortenillassa, jonka opetusaiheena oli Jumalan kansaan kuuluminen. Sarento kertoi valokuvan käytön opetuksessa aktivoineen nuoria. Kuvan kautta käydyn keskustelun Sarento kertoi auttaneen häntä itseäänkin lähestymään aihetta nimenomaan nuoren näkökulmasta. Sarento pohti palautteessaan, että materiaalin käytössä ohjaajan tulee panostaa siihen, että kuvaan pohjautuvan työskentelyn avulla syntyy opetusta tukeva looginen kokonaisuus. Ohjaajan rooli on tärkeä keskustelun johdattamisessa toivottuun suuntaan, esimerkiksi esittämällä sopivia kysymyksiä.

Keskustelua kuvan kautta syntyi Sarennon mukaan erittäin hyvin. Hän kuitenkin koki opetusryhmänsä koon liian suureksi keskustelevalle työskentelytavalle. Hänen pitämässään nuortenillassa oli n. 50 nuorta, joten kaikki eivät kuulleet toistensa puheenvuoroja ilman, että Sarento toisti ne itse kuuluvalla äänellä. Sarennon käyttämä kuva oli näkyvillä koko 30 minuutin kestävä opetuksen aikana, josta kuvan kautta käytyä keskustelua kesti 15 minuuttia. Opetuksen päätteeksi Sarento vielä uudestaan viittasi kuvaan. Sarento kyseli nuorilta hie-man suullista palautetta opetuksen jälkeen ja huomasi, että kuva sai ajattelemaan opetettavaa aihetta myös itsenäisesti. Tämä selvisi keskustelussa sellaisten nuorten kanssa, jotka eivät käyttäneet puheenvuoroa kuvan kautta käydys-sä yhteisessä keskustelussa.

Sarennon nuorilta keräämän palautteen mukaan kaikki nuorista sanoivat kuvan käytön opetuksessa olleen hyvä ja opetusta piristävä asia. Yhdeksästä nuoresta seitsemän kertoi kuvan kautta käydyn keskustelun olevan parempi vaihtoehto, kuin pelkkä opetuksen kuunteleminen. Suurin osa nuorista koki valokuvan kat-

somisen auttavan keskittymään opetukseen. Vain yksi kertoi kuvan katsomisen häiritsevän opetusta ja yksi oli sitä mieltä, ettei kuva vaikuta opetukseen keskittymiseen millään tavalla. Nuori, joka oli vastannut kuvan häiritsevän opetusta, oli keskittyneenä katsonut kuvaa siitä käydyn keskustelun jälkeenkin. Kun opettavasta aiheesta alettiin puhua asioita, jotka eivät suoranaisesti liittyneet esillä olevaan valokuvaan, hän koki että valokuvan katsominen häiritsee opetuksen kuuntelemista. Nuorten vapaamuotoisen palautteen mukaan kuva auttoi eläytymään opetuksen aiheeseen. Kuvat auttoivat nuoria myös pitämään opetuksen aiheen mielessään, etenkin kun siitä oli aluksi keskusteltu. Kuvan kanssa käytetty keskustelu menetelmänä auttoi syventämään aihetta. Palautetta antaneet nuoret olivat iältään noin 17–25-vuotiaita.

Sosionomi- ja kirkon nuorisotyönohjaajaopiskelija Noora Ijäs testasi materiaalia Tikkurilan seurakunnan rippileirillä. Hän koki, että kuvan katsominen opetuksen aikana sai rippikoululaiset miettimään opetuksen aihetta. Hänen mielestään kuvan näyttäminen ja sen kautta käyty keskustelu oli hyvä johdanto opetukseen. Kuva oli esillä koko opetustuokion ajan. Ijäs ei huomannut merkkejä siitä, että kuva olisi häirinnyt opetustuokion kulkua. Valokuvan pohjalta käytyä keskustelua syntyi, mutta Ijäs huomasi, että ohjaajan merkitys tässä kohtaa oli suuri. Keskusteluun innostaminen oli tärkeässä roolissa. Ijäs käytti osaa tarjolle annetuista apukysymyksistä ja se teki kuvan käytöstä helppoa, verraten siihen että ohjaajan olisi itse täytynyt keksiä kysymyksiä kuvasta. Kuvan käyttäminen vaikutti opetukseen positiivisella tavalla.

Saamastamme palautteesta voimme siis päätellä, että kuvat auttavat monia keskittymään ja tekevät opetuksesta mielekkäämpää. Niitäkään, jotka eivät koe kuvien varsinaisesti auttavan keskittymään, kuvien käyttö opetuksessa melko epätodennäköisesti häiritsee. Monet kokevat kuvien piristävän opetusta. Tietysti materiaalia voi kehittää kun saamme lisää palautetta, ja käyttökokemukset lisäävät ymmärrystämme materiaalin käytettävyydestä, mutta tässä pilottivaiheessa materiaali toimii tavoitteitaan vastaavasti erittäin hyvin.

Palautteen perusteella materiaaliin voisi lisätä sen, että opetuksen aikana käytännön toteutus on hyvin tärkeää. On hyvä varmistaa, että kaikki näkevät valokuvat ilman, että joutuvat juurikaan liikkumaan tai kääntelemään päätään. Palaute materiaalista oli pääosin positiivista, joten johtopäätöksenä voisi sanoa, että materiaali toimii niin kuin sen oli tarkoituskin. Materiaalin käyttö haastaa rippikouluopettajaa suunnittelemaan opetustaan perehtymällä annettuihin kuviin ja päättämään, mitkä kysymykset kysytään. Jos valokuvaa tahtoo pitää esillä koko opetuksen ajan, on sen aikana hyvä liittää kerrottuja asioita esillä olevaan kuvaan.

8.5.2 Kehittämisaatuksia materiaalin pohjalta

Mielestämme materiaali on rippikoulutyön lisäksi sovellettavissa hyvin muuhunkin seurakuntatyöhön. Materiaali sopii rippikoulun jälkeisen nuorisotyön käyttöön, esimerkiksi hartauksiin ja nuorteniltojen opetukseen. Uskomme materiaalin hieman muokattuna soveltuvan myös aikuiselle kohderyhmälle, esimerkiksi jumalanpalveluksiin saarnan yhteyteen. Harvassa jumalanpalveluksessa ehkä ollaan vielä valmiita keskustelun ottamiseen osaksi saarnaa, mutta kuvien näyttäminen saarnan aikana voisi auttaa keskittymään saarnaan, ja kysymyksiä kuvista voisi esittää hiljaa itsekseen pohdittaviksi. Toisaalta nykyisin järjestetään paljon erikoismessuja, joten ehkäpä joukkoon mahtuisi myös keskusteleva messu.

Materiaalista voisi kehittää myös lapsille ja varhaisnuorille sopivan version esimerkiksi pyhäkoulujen, kerhojen tai tyttö- ja poikaleirien käyttöön. Tällöin lapsen ajattelun kehitysvaiheen huomioiden kuvia ja kysymyksiä tulisi pelkistää ja tehdä kuvista enemmän havainnollistavia, kuin syvällisesti tulkittavia. Kuvat ja keskustelu menetelmänä sopisivat hyvin myös perhe- tai parisuhdetyöhön tai erilaisiin vertaistukiryhmiin. Esimerkiksi vankien omaisille ja vankiperheiden lapsille suunnattuihin ryhmiin voitaisiin kehittää kuvia ja pohtivaa keskustelua yhdistävä materiaali, joka tähtäisi henkilökohtaisten kokemusten prosessointiin.

Kuvat ja keskustelun yhdistävää materiaalia voi hyvin käyttää myös kouluissa opetuksessa. Erityisen hyvin samankaltainen materiaali sopisi uskonnon-, psykologian ja filosofian tunneille, joissa käsitellään paljon aiheita, jotka eivät ole erityisen konkreettisia. Muissakin oppiaineissa tarkoituksenmukaista visuaalista materiaalia voi käyttää havainnollistamaan asioita, mutta pohdinnan ja keskustelun virittäjäksi visuaalinen materiaali sopii aiheisiin, joissa on tilaa pohdinnan kautta rakentuvalle todellisuudelle. Esimerkiksi matemaattisiin aineisiin kuvien projektiivinen käyttö ei sovi.

9 POHDINTA

Kuvilla elämään – Visuaalinen virikemateriaali rippikoulun opetustuokioihin on kokonaisuutena onnistunut projekti. Niin teorian kirjoittaminen kuin materiaalin luominenkin ovat opettaneet meille opinnäytetyön tekijöille hyvin paljon uutta. Olemme myös saaneet syventää jo olemassa olevaa tietämystämme. Oma mielenkiintomme materiaaliamme kohtaan on vain lisääntynyt opinnäytetyöprosessin edetessä sitä mukaa, kun olemme entistä selkeämmin käsittäneet, kuinka monia mahdollisuuksia materiaalillamme oikeastaan onkaan.

Meillä on suuri halu kehittää materiaalia vielä tulevaisuudessakin eteenpäin, jotta se parhaalla mahdollisella tavalla palvelisi tarkoitustaan rippikoulujen työvälineenä. Materiaalin kautta tahdomme olla kehittämässä rippikoulutyötä. Tarjoamalla uutta opetusmateriaalia kehitämme osaltamme rippikouluopetusta, minkä toivomme tuottavan rippikoululaisille entistä mielekkäämpiä ja vaikuttavampia rippikoulukokemuksia, joiden kautta seurakuntayhteyteen liittyminen olisi nuorille luontevaa.

9.1 Tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteemme tehostaa rippikouluopetuksen mielekkyyttä ja rippikoulun kokonaisuuden vaikuttavuutta materiaalin kautta näyttää teoriamme ja kuvien käytöstä saadun palautteen perusteella toteutuvan hyvin. Toki tavoitteen käytännön toteutumisen arviointia varten tulisi ensin voida tutkia valmiin materiaalin käyttöä rippikouluissa, mutta tässä vaiheessa materiaali vaikuttaa toimivalta, ja teoriatiedon perusteella voimme todeta materiaalin toimivan rippikoulun opetuksen ja vaikuttavuuden tehostajana. Materiaali kannustaa nuoria pohtimaan käsiteltäviä aiheita ja myös jakamaan pohdintojaan, jolloin ryhmä pääsee itse, ohjaajan johdolla, rakentamaan ulottuvuuksia opetuksen aiheeseen. Vuorovaikutuksellinen lähestymistapa tuottaa nuorelle parhaimmillaan kokemuksen siitä, että hänen mielipiteitään ja pohdintojaan arvostetaan, mikä rohkaisee nuorta pohti-

maan lisää. Kuvien ja niihin liitettyjen keskustelujen kautta opetuksen sisältö jää todennäköisemmin muistiin, kuin jos aihe vain luennoitaisiin. Mieleen painunut kuva auttaa nuorta palauttamaan opetuksen mieleensä vielä pitkänkin ajan päästä, jolloin hänelle saattaa syntyä vielä uusia pohdintoja aiheesta. Mieleen painunut opetus ja rippikoulukokemus on ollut vaikuttava.

Teorian valossa voimme myös sanoa onnistuneemme tuottamaan monikäyttöistä materiaalia, joka tulee edistämään useiden nuorten oppimista rippikoulussa. Materiaali tukee monien oppimis- ja keskittymisvaikeuksista kärsivien nuorien oppimista eri tavoin. Häiriökäyttäytyminen opetustilanteessa vähenee, mikä edistää koko ryhmän oppimista. Myös nuoret, joilla ei ole diagnosoituja vaikeuksia oppimisessa tai keskittymisessä, voivat materiaalin kautta ymmärtää ja seurata rippikouluopetusta vaivattomammin. Näille nuorille materiaali toimii erityisesti opetuksen aiheeseen virittäjänä ja kiinnostuksen herättäjänä sekä vuorovaikutuksellisen tiedonrakentumisen lisääjänä. Materiaali on jo hyödyiltään monikäyttöistä, minkä lisäksi sille voidaan löytää vaihtoehtoisia käyttötapoja esimerkiksi taustakuvina tai hartausmateriaalina.

Halusimme materiaalin avulla tuoda rippikouluaiheet nuorille helposti lähestyttäviksi, kiinnostaviksi ja ihmiselämän kautta ymmärrettäviksi. Jokainen ihminen tulkitsee kuvia omista lähtökohdistaan, oman elämänsä ja kokemustensa viitekehystä. Kuvat voivat herättää ihmisessä tunteita ja ajatuksia, jotka pohjautuvat ihmisen omien kokemusten pohjalta syntyneisiin mielleyhtymiin. Näin aihe saadaan liitettyä henkilön omaan elämään tai hänen käsitykseensä ihmiselämästä ylipäätään. Palautteenkin perusteella materiaali koettiin piristäväksi ja mielenkiintoa lisääväksi, joten voimme uskoa materiaalin onnistuneen tässäkin tavoitteessa. Koemme löytäneemme kuville selkeitä, rippikouluaiheisiin liittyviä tulkintoja ja keskustelukysymyksiä, joilla aiheita voidaan havainnollistaa nuorille helpommin ymmärrettäviksi. Nuoret voivat kuvien avulla tuoda aiheeseen myös omia tulkintojaan.

Materiaali toimii paitsi oppimista, myös opetusta tukevana, sillä siitä on konkreettista apua rippikouluytöntekijöille. He saavat rippikouluopetukseen käytettä-

väkseen aiheeseen virittävän, monikäyttöisen tukimateriaalin sekä mahdollisesti uusia ajatuksia opetusten suunnitteluun ja toteutukseen. Materiaalipaketti on tulevaisuudessa omankin työme apuna työskennellessämme rippikouluissa. Myös opinnäytetyöprojektimme aikana kerryttämääme tietopohjaa tulemme hyödyntämään tulevassa työssämme nuorisotyönohjaajina ja rippikouluissa. Tulevina ammattilaisina olemme kehittämässä seurakunnissa tehtävää rippikoulu- ja nuorisotyötä opinnäytetyöprosessin aikana saavuttamamme tietotaidon ja tuottamamme materiaalin avulla.

Omaksi henkilökohtaiseksi tavoitteeksemme olimme asettaneet sen, että läpi työn prosessin muistaisimme kenelle materiaalia tuotamme. Materiaalin pääasiallinen kohderyhmä ovat noin 15-vuotiaat nuoret, joten materiaalin kuvineen, videoineen ja keskustelukysymyksineen tulee olla kohderyhmää kohtaavaa. Materiaalin tarkoitus on johdattaa pohtivaan keskusteluun, joten kuvat ja videot eivät saa olla nuorille liian monimutkaisia tai vaikeasti ymmärrettäviä. Keskustelukysymykset auttavat kuvan liittämässä opeteltavaan aiheeseen.

Materiaalin kohdentamisessa onnistuimme mielestämme melko hyvin, joskin olisimme toivoneet saavamme enemmän kuvia, joissa esiintyisi nuoria ihmisiä. Kaikki kuvat eivät siis suoraan liity nuoren elämään, mutta olemme liittäneet jokaisen kuvan yhteyteen ohjaajalle apua kuvan tulkintaan sekä erityisesti kyseistä kuvaa avaavia ja opetuksen aiheeseen liittäviä kysymyksiä. Kysymysten kautta nuoret voivat pohtia kuvan ja opetuksen aiheen yhteyttä ja saavat liitettyä kuvan ja aiheen myös ihmiselämään. Tarkoituksenamme on kehittää materiaalia vielä suuremmin nuoren elämää kohtaavaksi, jotta materiaalista saadaan valmis, eri seurakuntiin markkinoitava tuote. Opinnäytetyön yhteydessä syntynyt materiaali tulee sellaisenaan käytettäväksi ainoastaan yhteistyötahollemme Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnalle.

9.2 Työnjako ja opinnäytetyöprosessin haasteet

Sekä materiaalin että opinnäytetyöraportin työstämisen kriittisimmissä vaiheissa jokainen opinnäytetyön tekijä kävi läpi suuria muutoksia henkilökohtaisessa elämässään. Tämä toi haasteita ajankäyttöön opinnäytetyön kannalta. Myös tiimityö oli haastavaa, sillä kykenimme hyvin vähän kokoontumaan yhdessä opinnäytetyön pariin. Onnistuimme kuitenkin olosuhteisiin nähden todella hyvin pitämään tiimimme työskentelyn toimivana ja pidimme jatkuvasti yhteyttä opinnäytetyöhön liittyen sähköisesti ja puhelimitse.

Otimme yhteisesti vastuuta monista opinnäytetyön vaiheista ja osa-alueista. Työmäärä jakaantui lopulta melko tasaisesti, ja kaikki ovat tasavertaisia opinnäytetyömme tekijöitä ja asiantuntijoita. Kaikki osallistuivat ja panostivat niin teorian kirjoittamiseen kuin materiaalin luomiseen. Suurin osa opinnäytetyöstä on tehty niin, että jokainen on täydentänyt siihen osansa. Jokaisella oli myös joitakin yksittäisiä vastuutehtäviä. Milla Luopakka otti vastuuta erityisesti tärkeästä yhteydenpidosta Helsingin Tuomiokirkkoseurakuntaan, varsinkin videoiden kuvausjärjestelyiden ja avustajien koordinoinnin tiimoilta. Luopakka hankki myös taustamusiiikit kahdelle pidemmälle videolle. Matilda Moilanen puolestaan vastasi erityisesti materiaalin kokoamisesta valmiiksi materiaalipaketiksi, huolehtien etenkin pdf-tiedostojen teknisestä toteutuksesta. Johanna Flinkman huolehti alkuvaiheessa materiaalin suunnittelusta ja kokoamisesta sekä keskustelukysymysten, avustajasopimuksen ja materiaalin testauksen palautekaavakkeen laatimisesta. Valokuvauksesta ja valmiin materiaalin keruusta sekä kuvien tulokintojen avaamisesta huolehtivat kaikki yhdessä ja tasapuolisesti.

9.3 Opinnäytetyöprosessi ammatillisuuden vahvistajana

Aluksi emme aivan täysin ymmärtäneet, kuinka monikäyttöistä ja käyttökelpoista materiaalia olimmekaan alkamassa työstämään. Teorian kirjoittaminen antoi meille uutta kosketuspintaa työhön, ja aloimme syvällisemmin ymmärtää työmme tarkoitusta. Ymmärryksemme ja tietomme käytöshäiriöistä, oppimis- ja kes-

kittymisvaikeuksista sekä rippikoulun kokonaisuudesta syventyi teorian kirjoittamisen myötä, mistä oli hyötyä oman työmme ymmärtämisessä ja määrätietoisessa suunnittelussa. Opinnäytetyöprosessi on kasvattanut meitä ammatillisesti ja etenkin teoriaan perehtymisen myötä olemme saaneet työelämän kannalta tarpeellista ymmärrystä ja tietotaitoa. Olemme oppineet paljon uutta oppimisesta ja ymmärrämme paremmin opetuksen eri mahdollisuuksia. Erityisiä vahvuuksia opinnäytetyömme on antanut meille rippikoulutyöhön, ja myös muuhun kirkon nuorisotyönohjaajan työhön.

Konkreettisin meille opinnäytetyöprosessista jäävä ammatillinen hyöty on tuottamamme materiaalipaketti. Voimme käyttää itse suunnittelemaamme ja toteuttamaamme monipuolista materiaalia rippikoulutyössä. Materiaalin tuttuus ja toimivuus sekä teoriapohjan tuoma varmuus auttavat meitä tulevaisuudessa rippikoulun opetustuokioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tietämystämme oppimisesta ja sen vaikuttavuudesta sekä käytös- ja keskittymishäiriöistä voimme hyödyntää monipuolisesti myös sosiaalialan työssä.

LÄHTEET

- Brenifier, Oscar 2009. Keskusteleva opetus. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Broman, Annika; Mattsson, Birgitta & Öjermo, Carina 2006. Rippikoulu kaikille – kärsivällisyyttä, selkeyttä, rakennetta. Helsinki: LK-kirjat.
- Erilaisten oppijoiden liitto ry i.a. Viitattu 1.2.2014.
http://www.erilaistenoppijoidenliitto.fi/?page_id=869
- Helsingin seudun erilaiset oppijat ry i.a. a. Oppimisvaikeudet. Viitattu 25.10.2014. <http://www.lukihero.fi/oppimisvaikeudet/>
- Helsingin seudun erilaiset oppijat ry i.a. b. Syitä oppimisvaikeuksiin. Viitattu 25.10.2014. <http://www.lukihero.fi/oppimisvaikeudet/syita-oppimisvaikeuksiin/>
- Helsingin seurakunnat i.a. a. Tietoa Tuomiokirkkoseurakunnasta. Viitattu 23.10.2014
<http://www.helsinginseurakunnat.fi/seurakunnat/tuomiokirkkoseurakunta/hallinto.html>
- Helsingin seurakunnat i.a. b. Tuomiokirkkoseurakunta, nuorisotyö. Viitattu 23.10.2014
<http://www.helsinginseurakunnat.fi/seurakunnat/tuomiokirkkoseurakunta/toimintajailmoittautuminen/nuoret.html>
- Hietaharju, Mikko 2010. Kuuntele kuvaa – Näkökulmia valokuvan tulkintaan. Jyväskylä: WSOY.
- Hynynen, Elina 2008. Hankalia tapauksia vai valmiuksien puutetta? Rippikoulun opettajien valmiudet opettaa nuoria, joilla on käyttäytymishäiriö. Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 210–224.

- Kalakoski, Virpi 2007. Muistikirja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kauppila, Reijo A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Jyväskylä: PS Kustannus.
- Kuusi, Riitta 2006. Erillään ja yhdessä. Teoksessa Kuusi, Riitta; Porkka, Jouko 2006. Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille. Erilaiset oppijat rippikoulussa. Helsinki: Kirkkohallituksen monistamo, 7-19
- Oppimisvaikeus 2012. Perustietoa oppimisvaikeuksista. Viitattu 15.11.2014. <http://www.oppimisvaikeus.fi/index.php?k=112548>
- Packard, Nick; Race Phil 2000. Tips for teachers. Käännös Oittila, Leena 2003. Käytännön vinkkejä opetustyöhön. Hamina: Solver Kotkaset.
- Pruuki, Lassi & Tirri, Kirsi 2004. Mielekäs oppiminen rippikoulussa. Teoksessa Aaltonen, Heli; Pruuki, Lassi & Saarainen, Pekka 2004. Rippikoulun käsikirja. Helsinki: Kirjapaja OY, 35–55.
- Pruuki, Lassi 2008. Ilo opettaa Tietoa, taitoa ja työkaluja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Pruuki, Lassi 2010. Rippikoulun pikkujättiläinen. Lasten Keskus.
- Rauste-Von Wright, Maijaliisa; Soini, Tiina & Von Wright, Johan 2003. Oppiminen ja koulutus. Helsinki: WSOY.
- Rippikoulusuunnitelma 2001. Elämä – Usko – Rukous. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/\\$file/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/$file/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf)
- Saarniaho, Rami 2005. Internetix opinnot. PS3 Ihmisen tiedonkäsittelyn perusteet. Viitattu 12.10.2014 http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/ps/ps3/1_tiedonkasittelyn_ja_elimiston_toiminnan_perusteet/05_havaintokeha?C:D=hNqw.gZ3L&m:selres=hNqw.gZ3L

Suomen Ev.Lut. Kirkko i.a. Viitattu 27.10.2014
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/0564A2B4BF1DA258C2257027002969F7?OpenDocument&lang=Fi>

Vuorinen, Ilpo 2005. Tuhat tapaa opettaa: menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille. Tampere: Resurssi.

Zane Education 2001-2014. What Is Visual Learning? Viitattu 17.9.2014.
<http://www.zaneeducation.com/visual-learning/visual-learning.php>

LIITE 1 ESIMERKKI: AIHEENA ELÄMÄNVALINNAT

Kysymyksiä kuvasta keskusteluun:

- Millaisia risteyskohtia tunnistat omassa elämässäsi, jolloin sinun on pitänyt valita kahden tien välillä?
- Mistä erottaa hyvät ja pahat tiet toisistaan?

Apua kuvan tulkintaan: Elämässä tulee vastaan risteyskohtia, joissa pitää päättää, mihin suuntaan kulkee. Pienetkin valinnat voivat vaikuttaa siihen, millaisille poluille elämässä joudumme. Usein eri vaihtoehdot näyttävät päällepäin samanlaisilta (kuten kuvan risteyskohtien teissä ei ole eroavaisuuksia). Joskus meidän on tehtävä valinta, ja vasta kulkiessamme valitsemaamme tietä selviää, mitä tiellä tulee vastaan.

LIITE 2 ESIMERKKI: AIHEENA JEEBUS

Kysymyksiä kuvasta keskusteluun:

- Mikä Raamatun kertomus tulee mieleesi tästä kuvasta?
- Ketä lampaat voisivat kuvastaa?
- Mitä lampaille tapahtuu ilman paimenta?

Apua kuvan tulkintaan: Hyvä paimen on Jeesus. Hyvän paimenen vertauksen löydät Raamatusta Joh. 10:1–21. Olemme Jeesuksen lampaita, joita Hän paimentaa.

LIITE 3 ESIMERKKI: AIHEENA USKO

Kysymyksiä kuvasta keskusteluun:

- Uskaltaisitko sinä lähteä liitovarjon kyytiin?
- Mitä ihmiseltä vaaditaan, että hän voi lähteä liitovarjoilemaan?
- Miten nämä samat kriteerit voisivat liittyä uskoon?

Apua kuvan tulkintaan: Usko on luottamusta. Uskominen vaatii rohkeutta luottaa siihen, että Jumala kannattelee ja ohjaa. Liitovarjolla lentäminenkin vaatii rohkeutta ja luottamista siihen, että varjo toimii ja ilmavirta kannattelee. Kuvan liitovarjoissa on kaksi ihmistä kussakin varjossa: pilotti ja matkustaja. Usko on parhaimmillaan sitä, että antaa Jumalan toimia pilottina omassa elämässään. Kuvassa on myös muita liitovarjoja; Uskova ei ole yksin tässä maailmassa, vaan saa lentää elämänsä lentoa muiden uskovien kanssa.

LIITE 4 MATERIAALIN TESTAUKSEN PALAUTEKAAVAKKEET

VISUAALINEN VIRIKEMATERIAALI RIPPIKOULUOPPITUNTIEN TUEKSI

MATERIAALIN TESTAUS

- Ohjeita testaajalle
- Palautekaavake rippikoululaisille
- Palautekaavake testaajalle

OHJEITA TESTAAJALLE

Materiaalin tarkoituksena on tukea oppitunnin sujumista ja rippikoululaisten oppimista sekä auttaa käsittelemään oppitunnin aihetta keskustelun kautta. Kuvat voivat auttaa rippikoululaisia keskittymään aiheeseen sekä herättää ajatuksia ja pohdintaa oman kuvantulkinnan kautta. Pohdinnasta on tarkoitus syntyä myös keskustelua ryhmässä. Valokuva voi auttaa etenkin visuaalisia oppijoita käsiteltyjen asioiden mieleen painamisessa.

Kuva toimii siis parhaimmillaan keskustelunherättäjänä. Keskustelun käynnistämisen ja ohjaamisen tueksi olemme laatineet joitakin apukysymyksiä. Ohjaaja voi halutessaan hyödyntää näitä kysymyksiä oppitunnilla, joko vain osaa kysymyksistä tai rakentaa koko keskustelun rungon kysymysten varaan.

Esimerkkejä apukysymyksistä:

Mitä näet kuvassa? Mihin kuva sijoittuu? Mitä kuvassa tapahtuu?

Miten kuva mielestäsi liittyy (oppitunnin aihe)?

Mitä tuttua kuvassa on? Mikä kuvassa muistuttaa sinua omasta elämästäsi?

Onko kuva realistinen eli todenmukainen?

Jos olisit itse kuvassa / kuvan tilanteessa, miten toimisit / mitä tekisit?

Jos kuvaan lisättäisiin Jeesus, mihin hän sijoittuisi kuvassa? Miksi?

Mitä kuvan ulkopuolella tapahtuu? Miten kuvan tilanne jatkuu?

RIPPIKOULULAISEN PALAUTE

Hei riparilainen! Takana on opetus, jonka aikana ohjaaja näytti sinulle aiheeseen liittyvän valokuvan. Haluaisimme kuulla mielipiteesi valokuvan käytöstä ja keskustelusta oppitunnilla. Pyydämme sinua vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

Ympyröi yksi tai useampi sopiva vaihtoehto

1. Valokuvan näyttäminen opetuksessa mielestäsi

- a) Oli hyvä juttu. Piristi opetusta. b) Ei vaikuttanut opetukseen
c) Häiritsi opetusta

5. Havaitsetko valokuvan auttaneen joitakin rippikoululaisia keskittymään opetuksen aiheeseen tai kiinnostuneen siitä?

6. Koitko yhteisen keskustelun auttaneen rippikoululaisia keskittymään opetuksen aiheeseen tai kiinnostuneen siitä?

7. Oliko kokemuksesi valokuvan ja keskustelun käytöstä opetuksen välineenä

a) positiivinen

b) neutraali

c) negatiivinen

8. Vapaa kommentti:

LIITE 5 AVUSTAJASOPIMUS

AVUSTAJASOPIMUS

Tällä sopimuksella allekirjoittanut avustaja antaa suostumuksensa julkiseen esiintymiseensä Seurakuntien rippikoulu- ja nuorisotyön käyttöön tarkoitettussa valokuva- ja videotuotannossa.

Avustajan nimi ja syntymäaika _____

Tämä sopimus koskee avustamista Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Matilda Moilasen, Johanna Flinkmanin ja Milla Luopakan (tuottajat) opin- näytetyönään tuottamassa visuaalisessa rippikoulutyön virikemateriaalissa. Tällä sopimuksella avustaja (ja alaikäisen avustajan huoltaja) luovuttaa em. tuottajille korvauksetta tuotantoa koskevat maailmanlaajuiset tekijänoikeudet.

Tuottajilla on oikeus tuotannon esittämiseen ja levittämiseen sekä oikeus siirtää tuotannon oikeudet edelleen.

Avustaminen on vapaaehtoista eikä siitä makseta erillistä korvausta.

Tämä sopimus katsotaan allekirjoituksin tulleen voimaan välittömästi.

Aika ja paikka

Avustajan allekirjoitus ja nimenselvennys
huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Alle 18-vuotiaan avustajan